

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України від 11.07.2019 № 975) www.economy.nauka.com.ua | № 9, 2020 | 24.09.2020 р.

DOI: [10.32702/2307-2105-2020.9.61](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.9.61)

УДК: 339.9

О. Г. Михайленко,

*к. е. н., доцент кафедри міжнародної економіки і світових фінансів,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, м. Дніпро
ORCID ID:0000-0002-4405-9093*

Н. О. Краснікова,

*к. е. н., доцент, доцент кафедри міжнародної економіки і світових фінансів
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, м. Дніпро
ORCID ID: 0000-0002-6484-2050*

ДОСВІД ПОЛЬЩІ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

O. Mihaylenko

PhD in Economics,

*Associate Professor of the Department of International Economics and Global Finance,
Oles Honchar Dnipro National University, Dnipro*

N. Krasnikova

PhD in Economics, Associate Professor,

*Associate Professor of the Department of International Economics and Global Finance,
Oles Honchar Dnipro National University, Dnipro*

POLAND EXPERIENCE FOR FORMING A NATIONAL DEVELOPMENT STRATEGY OF UKRAINE IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION PROCESSES

Стаття присвячена питанням сучасного соціально-економічного розвитку Польщі після вступу до Європейського Союзу. Після 16 років з моменту вступу до ЄС польська економіка набула динамічного прогресу. Найважливішими досягненнями стали: значний економічний розвиток, підвищення суспільного добробуту, а також конкурентоспроможність польських компаній, які успішно змагаються на зовнішньому ринку. Завдяки обмінам досвідом між студентами та професорами дістав переваги й освітній сектор. Ринок праці став більш ефективним, з вищою заробітною платнею та нижчим рівнем безробіття. Досліджено ефективність національних стратегій Польщі та України у міжнародних рейтингах за індексами: глобальної конкурентоспроможності, економічної свободи, національного добробуту, легкості ведення бізнесу, міжнародних інвестицій, розвитку людського потенціалу. Проаналізовано макроекономічну ефективність економічної стратегії розвитку Польщі, динаміку структури ВВП Польщі за темпами зростання окремих секторів економіки та при аналізі чинників економічного зростання впродовж останніх років і створення доданої вартості виявлено, що найбільшу частку у створенні доданої вартості країни займали промисловість і будівництво. Простежено динаміку обсягу експорту та імпорту, зазначено що зовнішня торгівля у ВВП Польщі відіграє меншу роль порівняно із сусідніми країнами Центрально-Східної Європи та загалом з країнами ЄС. Проаналізовано

рівень інфляції й безробіття, темпи зростання обсягів промислового виробництва та рівень середньої заробітної плати у промисловості Польщі. Зі вступом до ЄС для польської промисловості розпочався новий етап, який характеризувався інтенсивним зростанням, активізацією інвестування у промислове виробництво, зміною структури в розрізі підвидів, зростанням уваги до окремих секторів промислового виробництва. Проведено аналіз за показником цифрової економіки, а також за рівнем діджиталізації у порівнянні з європейським рівнем. Розглянуто структуру видатків державного бюджету на охорону навколишнього природного середовища, що є показовим за останні роки в Польщі. Розглянуто основні драйвери розвитку масового виробництва продукції в Україні. Визначено напрями вдосконалення державної політики та надано рекомендації щодо удосконалення національної стратегії розвитку України з урахуванням досвіду Польщі. Саме Стратегія розвитку України має базуватись на модернізації промислової структури, а політика має бути заснована на створенні оптимальних умов підприємствам для підвищення їх конкурентоспроможності за допомогою різних своєчасних інструментів економічної політики.

The article is devoted to the issues of modern socio-economic development of Poland after joining the European Union. After 16 years since joining the EU, the Polish economy has made dynamic progress. The most important achievements were: significant economic development, increased social welfare, as well as the competitiveness of Polish companies that compete in the foreign market successfully. Thanks to experience exchanges between students and professors, the educational sector has also gained advantages. The labor market has become more efficient, with higher wages and low unemployment. The effectiveness of national strategies of Poland and Ukraine has been investigated in international rankings according to the definite indices: global competitiveness, economic freedom, national welfare, ease of doing business, international investment, human development. The macroeconomic efficiency of the economic development strategy of Poland, the dynamics of the structure of Poland's GDP in terms of growth rates of individual sectors of the economy have been analysed, and while analyzing the factors of economic growth in recent years and the creation of added value, it was revealed that the largest share in the creation of added value of the country was occupied by industry and construction. The dynamics of the volume of exports and imports is traced, so it is indicated that foreign trade in Poland's GDP plays a smaller role in comparison with neighboring countries of Central and Eastern Europe and with the EU countries in general. The level of inflation and unemployment, the growth rate of industrial production and the level of average wages in the Polish industry are analyzed. With the accession to the EU, a new stage has begun for Polish industry, which is characterized by intense growth, increased investment in industrial production, by the changed structure in the context of subspecies, and increased attention to individual sectors of industrial production. An analysis has been carried out for the indicator of the digital economy, as well as the level of digitalization in comparison with the European level. The structure of state budget expenditures for environmental protection is considered, which is indicative of recent years in Poland. The main drivers of development of mass production of products in Ukraine are considered. The directions for improving the state policy are determined and recommendations for improving the national development strategy of Ukraine have been given, taking into account the experience of Poland. It is the Development Strategy of Ukraine that should be based on the modernization of the industrial structure, and the policy should be based on creating optimal conditions for enterprises in order to increase their competitiveness with the help of various modern instruments of economic policy.

Ключові слова: національна стратегія розвитку; міжнародні рейтинги; макроекономічні показники; євроінтеграційні процеси; Європейський Союз; модернізація економіки; конкурентоспроможність.

Key words: *national development strategy; international ratings; macroeconomic indicators; European integration processes; European Union; economic modernization; competitiveness.*

Постановка проблеми. Необхідність удосконалення національної стратегії розвитку України обумовлена зміною глобальних трендів економічного розвитку та вичерпанням потенціалу традиційних чинників зростання конкурентоспроможності у національному та світовому масштабах. Така модель має базуватись на засадах розумної спеціалізації та неоіндустріалізації, ефективного використання власного соціально-економічного та геополітичного потенціалу, інклюзивності (здіяння усіх суб'єктів економіки задля досягнення результату) розвитку України, а також враховувати найкращі зразки світового досвіду щодо забезпечення ефективності структурних процесів в національній економіці.

У високорозвинених країнах світу одним з визначальних чинників подолання наявних структурних диспропорцій та забезпечення стійкого економічного зростання є обґрунтована національна стратегія і структурна модернізація. Європейський досвід реалізації такої політики, особливо республіки Польща, доводить необхідність формування стратегічного бачення перспектив національного розвитку, ролі держави у регулюванні структурних процесів. Сучасна національна політика структурної модернізації передбачає відмову від патерналістських інструментів прямої підтримки окремих видів економічної діяльності чи підприємств, використання горизонтальних інструментів, дія яких спрямована на формування ефективного середовища взаємодії між бізнесом, владою та суспільством для формування ефективної структури економіки, адекватної внутрішнім і міжнародним викликам.

Аналізостанніхдосліджень та публікацій. Проблематика структурних змін та національної стратегії розвитку завжди була в центрі уваги як зарубіжних, так і вітчизняних учених. Зокрема, цим питанням присвячені праці: Арабей Є. [26], Бодров В. [27], Кітовскі Ж., Клімовіч М. [29], Ключник Р. [24], Козак М., Кругман Р. [30], Семигуліна І., Ситник Т. [23], Тищенко О., Федулова Л., Форрестер Д., Швидюк С., Шинкарук Л. [28].

Разом із цим, на нашу думку, необхідним є подальше вивчення національних стратегій розвитку Польщі та України, що пов'язано з активізацією процесів європейської інтеграції, зокрема практичної імплементації Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, поглибленням глобалізації та досвідом країн сусідів.

Формулювання цілі статті. Дослідити ефективність національних стратегій Польщі та України за міжнародними рейтингами, проаналізувати макроекономічну ефективність економічної стратегії розвитку Польщі та надати рекомендації щодо удосконалення національної стратегії розвитку України з урахуванням досвіду Польщі.

Виклад основного матеріалу. На сьогоднішній день світ перебуває в умовах прискореної глобальної інтеграції. Все це характеризується створенням нових міжнародних об'єднань, розвитком міжнародного територіального поділу праці, процесом зближення національних економік і створенням спільного простору для вільного руху капіталу і робочої сили через кордони. У зв'язку з цим виникають нові актуальні проблеми для країн, а саме раціональне використання інтелектуального і робочого потенціалу для прискорення своїх соціально-економічних процесів. Уміння правильно використовувати ресурси, якими володіє країна, стає важливим завданням для уряду всіх країн. Для цього і розробляється стратегія розвитку країни. Стратегія, яка була виконана з урахуванням соціально-економічних чинників, матиме успіх і при її ефективній реалізації зможе вивести країну на кращі економічні та соціальні рейтинги.

При розробці своєї національної стратегії розвитку Польща і Україна керуються рейтингами, які ставлять собі за мету поліпшення соціально-економічних показників у міжнародних рейтингах. Саме міжнародні соціально-економічні рейтинги є загальноновизнаним у світі інструментом для якісного аналізу інституційного середовища, тобто для оцінки умов економічного розвитку.

Отже, Індекс глобальної конкурентоспроможності (The Global Competitiveness Index). З таблиці 1 можна спостерігати позитивну динаміку зростання глобальної конкурентоспроможності Польщі з самого її вступу до ЄС. Це є наслідком як низького рівня економічного розвитку, що вимагає наздоганяти західноєвропейські країни, так і економічної політики, що проводиться для забезпечення динамічного розвитку підприємництва.

Таблиця 1.

Місце Польщі та України в рейтингу глобальної конкурентоспроможності у період 2004-2019 рр.

Роки	Кількісне вираження індексу Польщі	Місце Польщі	Кількісне вираження індексу України	Місце України	Всього країн у рейтингу
2004-2005	3,98	60	3,27	86	104
2005-2006	4	51	3,30	84	117
2006-2007	4,30	48	4,03	69	125
2007-2008	4,28	51	3,97	73	131
2008-2009	4,28	53	4,08	72	134
2009-2010	4,33	46	3,95	82	133
2010-2011	4,51	39	4,00	89	139
2011-2012	4,46	41	3,99	82	142
2012-2013	4,46	41	4,13	78	140
2013-2014	4,46	42	4,05	80	148
2014-2015	4,5	43	4,10	76	144
2015-2016	4,49	41	4,03	79	140
2016-2017	4,56	36	4	85	138
2017-2018	4,59	39	4,11	81	137
2018-2019	4,82	37	4,01	85	140

Джерело: побудовано автором за даними [1, 2]

Як бачимо за даними таблиці 1, динаміка індексу глобальної конкурентоспроможності Польщі та України є різною. Так, Польща нарощувала значення індексу з 3,98 у 2005 р. до 4,82 у 2019 р. Україна має коливання індексу в інтервалі 3,27-4,01, при цьому є відрізок зростання 2004-2011 рр. і відрізок падіння 2012-2015 рр. [2]. Серед колишніх соціалістичних країн один з кращих рейтингів має Україна, знаходячись постійно в інтервалі 75-85 місця.

Визначимо структурні компоненти Індексу глобальної конкурентоспроможності у розрізі 12 драйверів продуктивності (табл. 2).

Таблиця 2

Індекс глобальної конкурентоспроможності у розрізі 12 драйверів продуктивності для України і Польщі, за підсумками 2019 р.

Індекс глобальної конкурентоспроможності у розрізі 12 драйверів продуктивності	Україна (85)		Польща (37)	
	бал	місце	бал	місце
1. Інституції	46,3	110	57,1	53
2. Інфраструктура	70,1	57	79,3	27
3. Впровадження ІКТ	51,0	77	54,4	53
4. Макроекономічна стабільність	55,9	131	100	1
5. Здоров'я	72,0	94	86,2	49
6. Кваліфікація	68,9	46	72,9	32
7. Ринок товарів	55,3	73	61,2	38
8. Ринок праці	59,5	68	59,8	62
9. Фінансова система	48,7	117	63,4	55
10. Ємність ринку	62,7	47	73,4	22
11. Динаміка бізнесу	55,3	86	61,5	55
12. Спроможність до інновацій	39,0	58	48,7	38

Джерело: побудовано автором за даними [2]

Згідно з даними дослідження, у розрізі 12 обраних драйверів продуктивності, у першій половині рейтингів Україна зайняла позиції за складовими «Кваліфікація» (46 місце), «Ємність ринку» (47), «Інфраструктура» (57), «Спроможність до інновацій» (58). Майже в кінці наша країна знаходиться за складовими «Макроекономічна стабільність» (131), «Фінансова система» (117), «Інституції» (110). За даними вищезагаданої таблиці можна порівняти результати Індексу для України та Польщі, яка займала цього року 37 позицію. Навіть за тими драйверами, якими країна демонструє найкращі результати, все одно спостерігається суттєве відставання від польських показників.

Далі розглянемо Індекс економічної свободи (Index of Economic Freedom). Починаючи з 1995 р., експерти «The Wall Street Journal» і дослідницького центру «The Heritage Foundation» щорічно публікують дані про рівень економічної свободи в різних країнах світу. В даний час Індекс економічної свободи є одним з найбільш популярних інструментів аналізу економічної політики держав [3]. Показано, що Індекс економічної свободи щорічно розраховується для більшості країн світу, описує також інші види свободи і може використовуватися для комплексної характеристики рівня свободи в країні(табл. 3).

Таблиця 3.
Рейтинг економічної свободи у країнах Центральної та Південно-Східної Європи у 2019 р.

Країна	Кількісне вираження індексу	Позиція у світовому рейтингу	Позиція серед європейських країн
Естонія	76.6	15	7
Литва	74.2	21	12
Чехія	73.7	23	13
Латвія	70.4	35	18
Болгарія	69.1	37	19
Румунія	68.6	42	21
Польща	67.8	46	23
Словаччина	65.1	65	32
Україна	52.3	147	44

Джерело: побудовано автором за даними [3]

Польща майже не відрізняється від більшості країн ЄС. Її рейтинг зменшився на 0,7 балів в порівнянні з 2018 роком, але Польща входить у 25 кращих країн Європи за зазначеним індексом. Така позитивна економічна репутація Польщі була зароблена завдяки структурним реформам: лібералізації торгівлі, низьким податкам, а також сприятливим для бізнесу нормам. Україна посідає 147 місце у світі (аутсайдер) і не входить у рейтинг країн ЄС через низькі фактори економіки [3]. Так, Україна стикається з низкою проблем, таких як недоліки автомобільної та залізничної інфраструктури, жорсткий трудовий кодекс, слабка комерційна судова система, а також обтяжлива податкова система для підприємців.

Наступний індекс – це Індекс національного добробуту (Legatum Global Prosperity Index). Індекс складається на основі безлічі різних показників, об'єднаних у дев'яти категоріях, які відображають різні аспекти життя: економіка, підприємництво, управління, освіта, охорона здоров'я, безпека, особисті свободи, соціальний капітал, екологія (табл. 4).

Таблиця 4.
Рейтинг національного добробуту країн, що приєдналися до ЄС в 2004-2008 рр., та України (порівняння 2010 та 2019 рр.)

Країна	Позиція у світовому рейтингу у період		Кількісне вираження індексу 2019
	2010	2019	
Польща	36	36	66,94
Естонія	22	21	76,31
Латвія	34	35	69,94
Чехія	29	28	73,43
Литва	38	33	70,16
Україна	86	96	54,5

Джерело: побудовано автором за даними [4]

Таблиця 4 нам демонструє, що Польща – країна, яка перебуває на межі входження в топ-30 світових лідерів, яка за останнє десятиліття домоглася скромних успіхів у забезпеченні свого процвітання, але як і раніше посідає 36-е місце. Вона входить у світову топ-50 за всіма субіндексами, крім «Соціального капіталу». Індекс процвітання захоплює Польщу в роки після її вступу в ЄС, продовжуючи її зусилля з просування більшої економічної свободи і подальшої демократизації. За останні десять років Польща поступово обігнала сусідню Словаччину в Індексі добробуту, домігшись значного прогресу в субіндексах: «Бізнес-середовище», «Державне управління», «Безпека і захист» і «Природне середовище». Сталося також невелике поліпшення в галузі освіти та охорони здоров'я [5]. Україна, навпаки, втрачає місця, на 2019 р. це 96 місце, через погіршення субіндексів: «Державне управління», «Безпека і захист». Як і в Центральній і Східній Європі, соціальна сфера як і раніше викликає занепокоєння: Україна не продемонструвала жодних змін у цих субіндексах і демонструє результати значно нижче середнього показника Організації економічного співробітництва і розвитку [5].

Міжнародний рейтинг «Doing business» (легкості ведення бізнесу). У цьому рейтингу Польща посіла 25 місце, тоді як в попередньому рейтингу вона була на 28-му. Найвищі позиції в рейтингу Польща мала в

категоріях «Міжнародна торгівля» (1 місце), «Отримання кредитів» (19). Найнижчі місця в цьому рейтингу Польща посіла в категоріях: «Оподаткування» (58), «Отримання дозволів на будівництво» (52), «Захист інтересів міноритарних інвесторів» (49), «Доступ до електромереж» (49) і «Реєстрація підприємства» (85) (табл. 5).

Таблиця 5.
Порівняння Польщі та України за позиціями у рейтингу «Doing business» у розрізі окремих складових (2015 та 2019 рр.)

Показники	DB 2015		DB 2019	
	Польща	Україна	Польща	Україна
DB Рейтинг	28	87	25	83
Реєстрація підприємства	80	70	85	30
Отримання дозволу на будівництво	49	139	52	140
Підключення до системи електропостачання	54	138	49	137
Реєстрація власності	39	64	41	61
Отримання кредитів	17	17	19	19
Захист інтересів міноритарних інвесторів	46	87	49	88
Оподаткування	96	106	58	107
Міжнародна торгівля	1	109	1	109
Забезпечення і виконання контрактів	55	98	55	98
Вирішення неплатоспроможності	31	141	32	141

Джерело: побудовано автором за даними [1, 6]

Для порівняння: Україна в рейтингу «Doing business – 2019» посіла лише 83 місце (хоча й покращила свої позиції на 4 пункти). При цьому найгірші показники України за категоріями «Отримання дозволу на будівництво» (140), «Підключення до системи електропостачання» (137), «Вирішення неплатоспроможності» (141), «Міжнародна торгівля» (109), «Оподаткування» (107). Хоча зауважимо, що за простотою реєстрації підприємства Україна суттєво випередила Польщу, посівши 30 сходинку. А за простотою отримання кредитів обидві країни на одній позиції – 17 [6].

Розглянемо Індекс міжнародних інвестицій. В удосконаленні структури виробництва, її модернізації і нарощенні обсягів виробництва важливу роль відіграють прямі іноземні інвестиції, які спрямовуються у пріоритетні сфери, зокрема у промисловість і будівництво (рис. 1).

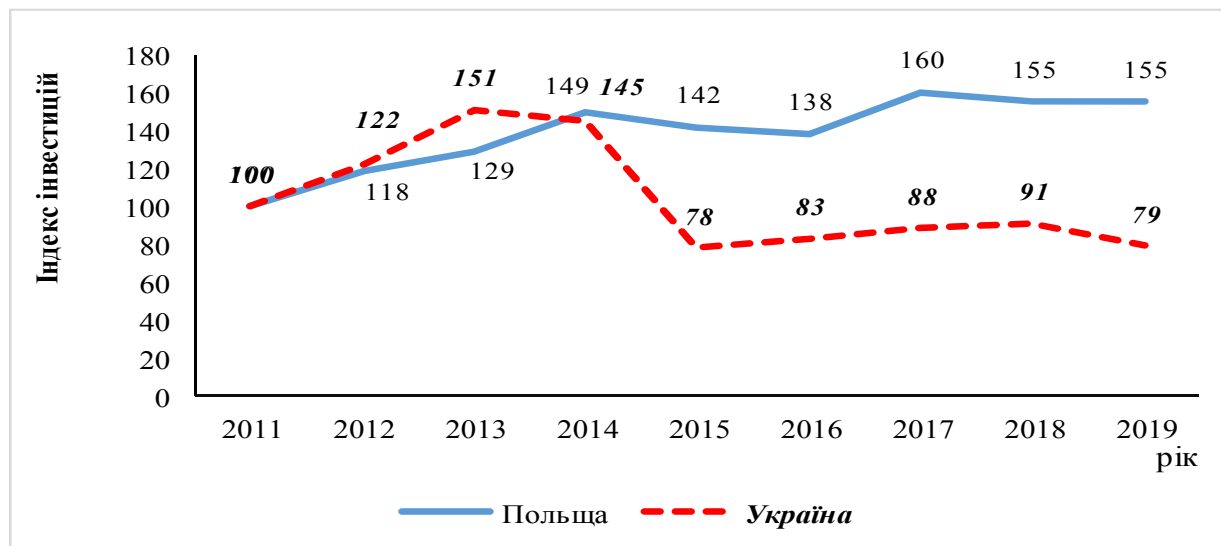

Рис. 1. Динаміка індексу прямих іноземних інвестицій у Польщі та Україні, 2011-2019 рр. (2011 р. Індекс=100)

Джерело: побудовано автором за даними [1, 6]

Як видно з рисунку 1, на кінець 2014 р., порівняно з 2011 р., польські прямі іноземні інвестиції зросли в 1,5 рази. Завдяки цим інвестиціям Польща змогла збільшувати експорт та підтримувати зростання економіки: експорт товарів і послуг зріс на кінець 2019 р., порівняно з 2013 р., у 1,6 рази, що перевищувало збільшення імпорту (у 1,5 рази). У післякризові роки інвестиції у Польщі скорочувались на 1-1,5% щороку (за винятком 2011 р., коли було зафіксовано зростання на 8,5%). Зниження активності приватних інвесторів було частково компенсовано державними інвестиціями: до 2008 р. частка приватних інвестицій у загальних інвестиціях становила близько 70%, а після 2008 року знизилась в середньому до 63%. Зокрема, у 2011 р. приріст інвестицій обумовлений саме реалізацією державних проектів.

В Україні прями іноземні інвестиції також швидко зростали у 2011-2014 рр. Однак це зростання не було сталим – після кризи 2014-15 рр. відбулося суттєве скорочення – на 50%. Щобільше, кількість і якість інвестицій не була достатньою, щоб повторити успіх Польщі та нарощувати обсяги експорту. Обсяг експорту України на кінець 2019 р. був на 28% нижчим за рівень 2011 р., а обсяг імпорту майже в 1,2 рази перевищував обсяг 2011 р. [7].

Ресурсами для інвестицій є загальні кошти, заощаджені в економіці, та запозичення. У Польщі заощадження (кошти, які залишилися після всіх витрат, та які можуть бути використані для інвестицій) переважно зосереджені у компаній. Частка заощаджень компаній у загальному обсязі валових заощаджень у 2019 р. у Польщі становила понад 80%, в Україні – лише 14%. В Україні понад 80% заощаджень акумульовано у домашніх господарствах, і ці кошти не перетікають у інвестиції [8]. Заощадження компаній в Україні різко скорочувались: частка заощаджень компаній у загальному обсязі заощаджень скоротилась з 38% у 2014 р. до 14% у 2019 р. Тобто вичерпувались власні ресурси компаній для інвестицій. Значною мірою це обумовлено особливостями системи оподаткування прибутків корпорацій в Україні та Польщі.

Наступний Індекс розвитку людського потенціалу (ІРЛП). Серед показників, що відображають рівень соціально-економічного розвитку країни в міжнародних рейтингах, особливо можна виділити Індекс розвитку людського потенціалу, який можна вважати комплексною характеристикою стану економіки і соціальних умов, що склалися в регіоні для життя людей. ІРЛП вимірюється за трьома основними напрямками досягнення країн світу: «здоров'я і довголіття, вимірювані показником очікуваної тривалості життя при народженні, індекс довголіття; доступ до освіти, вимірюваний рівнем грамотності населення і сукупним валовим коефіцієнтом охоплення освітою, індекс освіти; гідний рівень життя, вимірюваний величиною валового внутрішнього продукту (ВВП) на душу населення в доларах США за паритетом купівельної спроможності (ПКС), індекс доходу» [9]. Значення даного індексу представлено в таблиці 6.

Таблиця 6.
Індекс розвитку людського капіталу у країнах Центральної та Південно-Східної Європи
у період 2000-2019 рр.

Роки / Країни	Україна	Польща	Естонія	Чехія
2000	0,712	0,781	0,796	0,825
2005	0,708	0,825	0,835	0,861
2010	0,735	0,844	0,862	0,882
2015	0,745	0,871	0,882	0,889
2019	0,75	0,882	0,891	0,902

Джерело: побудовано автором за даними [9]

У Польщі ІРЛП в 2019 році, за даними ООН, досяг рівня 0,882, що дало нам 33-тє місце в цьому відношенні у світі. Польща наростила більше «0,1» частки індексу за 20 років, що ставить Польщу в число країн з дуже високим рівнем розвитку. У порівнянні з торішнім звітом Україна залишилася на 88 місці, з показником – 0,75 (приріст індексу всього «0,04» одиниці), але поліпшила темпи соціального розвитку. Найвища позиція Польщі в цьому рейтингу поки підтверджує неухильне зростання якості життя в країні. Україна має суттєві проблеми за факторами: «рівень заробітних плат», «медицина і охорона здоров'я», «середня тривалість життя населення».

Аналіз позицій Польщі у світових рейтингах дозволяє зробити висновок про високі результати національної стратегії розвитку країни. Незважаючи на те, що в період з моменту початку її реалізації позиції Польщі багаторазово зросли, багато показників не досягнуто і знаходяться нижче рівня провідних країн ЄС, на якому можлива висока конкурентоспроможність на світовій арені, але прогрес очевидний, особливо це видно по рейтингу глобальної конкурентоспроможності, Польща піднялася з 60 на 37 місце. Україна має низькі та середні показники у провідних міжнародних рейтингах. За 20 років помітні зміни тільки в рейтингу «Doing business», в рейтингах глобальної конкурентоспроможності, економічної свободи, національного добробуту, Індекс розвитку людського потенціалу фактично є застій або погіршення, що свідчить про значне відставання між Польщею та Україною в соціально-економічному розвитку.

Польща – країна з відносно великою і досить швидко зростаючою ринковою економікою і ємним внутрішнім ринком. У ЄС за розміром ВВП Польща посідає шосте місце. За даними Світового банку (World Development Indicators, 2018), у 2018 р. за показником валового національного доходу (ВНП) польська економіка посідала 21 місце у світі, а в перерахунку за паритетом купівельної спроможності – 16 [10]. ВВП країни в розрахунку на одну особу населення зріс більше ніж удвічі, випереджаючи всі європейські країни постсоціалістичного табору, так приріст ВВП склав майже 105% у період з 1990 по 2019 рр. Так, вступ Польщі до ЄС у 2008 р. фактично став вирішальним у загальному розвитку країни. За показниками соціологічних досліджень, в супереч економічним проблемам, які відчув ЄС під час світової фінансово-економічної кризи, переважна частина польського населення продовжує вважати цей крок найбільш вагомим у процесі повернення Польщі до Європи [11].

Стратегічною метою національних реформ у Польщі було формування ефективної структури національного виробництва за допомогою органічного поєднання ринкових механізмів та державного регулювання. Особливо важливим було питання приватизації. Великі підприємства приватизувались у два етапи: акціонуванням з подальшим продажем акцій через фондові біржі або відкриті тендери. У приватизації 514 акціонерних підприємств взяли участь 28 млн громадян, яким були надані приватизаційні бони. Розвиток приватного підприємництва, поступове входження державних підприємств у ринкові відносини спричинились до формування ефективних виробництв, що випускають конкурентоспроможну продукцію на світових ринках. Особливу роль у виробництві високотехнологічної, експортоорієнтованої продукції в Польщі відіграли іноземні інвестиції, обсяг яких на кінець 1999 р. перевищував 35 млрд дол. США. Понад 60% з них були спрямовані у будівництво, транспорт і зв'язок, машинобудування [12]. Більшість інвестицій надходила з високорозвинених країн: Німеччини, США і Франції. У результаті здійснюваних реформ зростала роль приватного сектору. У 2000 р. його частка становила у ВВП 61,2%, у зайнятих – 72,1%, в інвестиційних видатках – 65,2%, у проданій промисловій продукції – 70%, в експорті – 83,6% [13]. Окрім цього, від початкової фази трансформації польська влада зосереджена на розвитку фінансового ринку і приділяє велику увагу створенню правової системи та законодавства, що ефективно працюють і виконуються усіма суб'єктами економіки.

Після вступу в ЄС Польща перевела свою економіку на модель вільного ринку. Контроль над цінами був знятий, державні зарплати були обмежені, торгівля стала лібералізованою та польська валюта – злотий – стала конвертованою. Ця політика залишила мільйони населення безробітними, але створила передумови для старту оздоровлення економіки після десятиліть безгосподарності [12]. Післякризовий період розвитку Польщі характеризується переходом до сталого економічного зростання, позитивними змінами в структурі економіки, стабілізацією польської валюти – злота, зменшенням державного боргу, зниженням інфляції тощо (табл. 7).

Таблиця 7.
Динаміка основних макроекономічних показників Польщі, 2013-2018 рр.

Макроекономічні показники	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2018 / 2013 р.
ВВП (в поточних цінах), млрд дол. США	431,1	469,3	513,8	490	517,5	552,2	121,1
ВВП на 1 особу (в поточних цінах), тис. дол. США	11,3	12,3	13,5	12,8	13,5	14,4	3,1
Приріст ВВП, %	101,7	103,9	104,5	101,9	101,6	103,5	1,8
Індекс виробництва в галузях обробної промисловості, %	96,1	109,9	108,7	101,2	102,3	102,6	6,5
Індекс сільгосп. продукції, %	102,4	97,3	102,1	100,7	101,5	101,8	-0,6
Інвестиції в основний капітал, млрд дол. США	70,1	72,1	82,1	73,4	73,2	73,0	2,9
Індекс споживчих цін, рік/рік %	103,5	102,6	104,3	103,7	100,9	100,1	-3,4
Рівень безробіття (у % до економічно активного населення)	12,1	12,3	12	13,4	13,4	12,3	0,2
Дефіцит консолідованого бюджету, % ВВП	7,3	7,9	5	3,9	4,3	4,0	-3,3
Міжнародні резерви, млрд дол. США	79,6	93,5	97,9	108,5	106,2		
Середньорічний курс польського злота до дол. США (злотих за 1 дол.)	3,12	3,02	2,96	3,26	3,16	3,2	0,08
Середньорічний курс польського злота до Євро (злотих за 1 євро)	4,33	3,99	4,2	4,19	4,2	4,23	-0,1
Державний борг, млрд дол. США (на кінець року)	236,3	247,7	240	269	279,1	241,2	4,9
Державний борг, % ВВП	49,8	54,8	53,4	48,3	49,7	43,7	-6,1
Державний борг і борг органів місцевого самоврядування, % ВВП	50,9	54,8	56,2	55,6	57,1	52,0	1,1
Облікова ставка Національного банку Польщі (на кінець року), %	3,5	3,5	4,5	4,25	2,5	4,0	0,5
Кредити Світового банку, МВФ, млрд дол. США	0	0	0	0	0	0	0
Товарооборот, млрд дол. США	286,2	329,3	402,6	378,1	409,4	425,7	139,5
Експорт товарів, млрд дол. США	136,6	155,7	190,3	182,7	203,2	210,7	74,1
Імпорт товарів, млрд дол. США	149,6	173,6	212,3	195,4	206,2	215	65,4
Прямі іноземні інвестиції в Польщі, млрд дол. США	185,2	201	190,9	233,6	235,0	252,1	66,9
Прямі інвестиції Польщі за кордоном млрд дол. США	29,3	39	44,4	177,1	102,6	69,7	40,4
Кредитний рейтинг (Standard&Poors, за зобов'язаннями в іноземній валюті)	A-	A-	A-	A-	A-	A-	

Джерело: побудовано автором за даними [14]

Аналіз даних таблиці 7 свідчить, що показник ВВП Польщі у період 2013-2018 рр. зріс на 121,1%; виробництво в галузях обробної промисловості зросло на 6,5%; інвестиції в основний капітал зросли на 2,9%; спостерігається дефляція цін на 3,4%. Дефіцит консолідованого бюджету знизився на 33%, державний борг знаходиться у межах вимог до членів ЄС, і не перевищує 6% від розміру ВВП. Експорт товарів зростає швидше ніж імпорт, різниця позитивна на майже 10%, що формує стабільність курсу національної валюти. Середньорічний курс польського злотого до долара США не змінився впродовж 6 років [14].

На тлі більшості інших країн-членів ЄС Польща відрізняється відносно низькою часткою сектору послуг і, відповідно, підвищеною питомою вагою реального сектору. У 2019 р., порівняно з 2000 р., знизилась частка сільського господарства (на 1%), торгівлі (на 0,6%), зросла частка промисловості (на 1,4%), наукової діяльності (0,7%), послуг у сфері нерухомості (на 0,7%). На сьогоднішні провідні сектори економіки Республіки Польща: машинобудування, чорна і кольорова металургія, хімічна, нафтохімічна, коксохімічна, текстильна промисловість, виробництво фарфору, фаянсу, виробництво спортивних товарів, а також продовольства і напоїв [15].

При деталізованому аналізі чинників економічного зростання впродовж останніх років і створення доданої вартості доходимо висновку, що найбільшу частку у створенні доданої вартості країни займали промисловість і будівництво, а вже з 2015 р. – транспортування та зберігання (табл. 8).

Таблиця 8.

Динаміка структури ВВП Польщі: темпи зростання окремих секторів економіки, 2002-2019 рр., %

Показники	2007	2009	2011	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
попередній рік = 100%										
ВВП	103,9	105,3	103,6	106,2	106,8	105,1	101,6	103,9	104,3	102
в якому:										
Валова додана вартість (ВДВ)	103,6	105,2	103,3	106	106,7	105,1	101,8	103,7	104,3	101,9
в якій:										
Промисловість	108,7	110,9	103,5	109,9	110	106	101,2	107,3	110	101,2
Будівництво	97,2	101,1	106,6	112,5	09,4	105,8	111,6	106,4	108,2	99,5
Торгівля, ремонт автотранспортних засобів	99,4	103,9	104,1	104,7	104,7	106,4	104,3	105,7	98,2	101,5
Транспортування та зберігання	104,5	103	108,6	109,9	104,2	98,5	96,3	100,9	112,1	107,9

Джерело: побудовано автором за даними [14, 16]

Водночас зазначимо, що зовнішня торгівля в динаміці ВВП Польщі відіграє меншу роль, порівняно із сусідніми країнами Центрально-Східної Європи та загалом з країнами ЄС. Польща відрізняється відносно невеликою залежністю від світового ринку. Експортна квота Польщі (співвідношення експорту товарів і ВВП) трохи перевищує 40%, що є одним з найнижчих показників у ЄС. Проте вплив кон'юнктури головних ринків ЄС (і передусім ринку Німеччини) на економічне зростання в Польщі дуже помітний. За обсягами експорту Польща в 2019 р. посідала 27 місце у світі, а серед найбільших ринків імпорту у світі – 25 місце (рис. 2) [17].

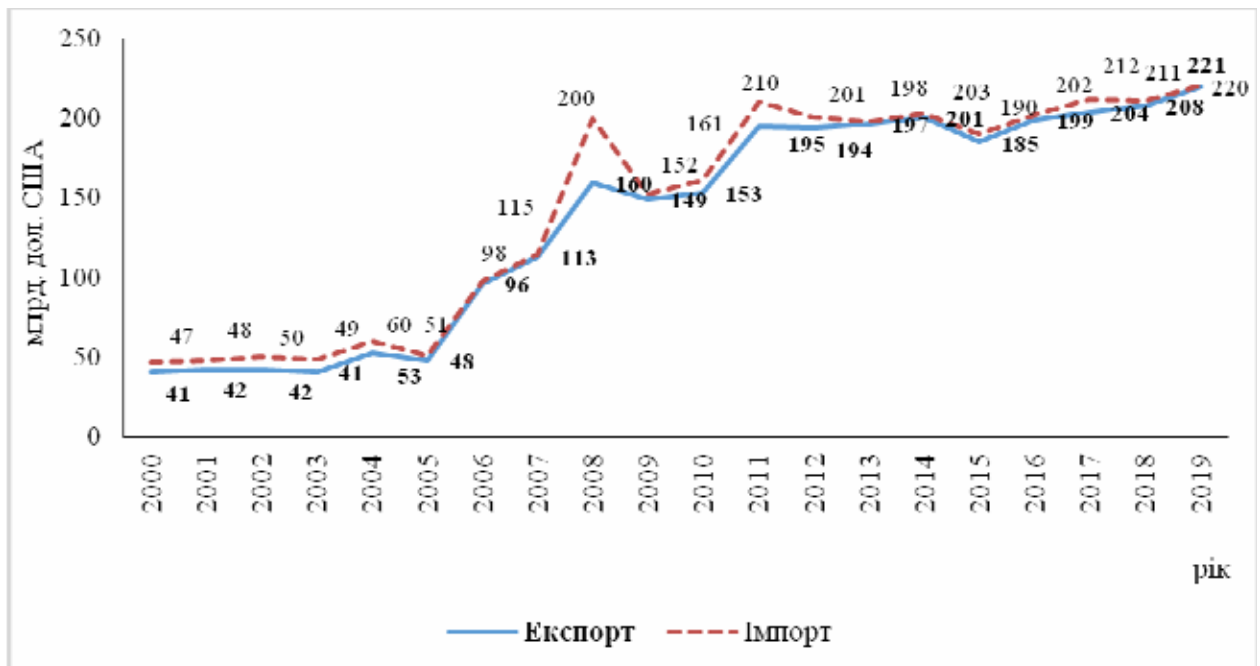

Рис. 2. Динаміка обсягів експорту та імпорту Польщі, 2000-2019 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [14, 17]

Аналізуючи рисунок 2, можна зробити висновки, що експорт та імпорт Польщі зростає з кожним роком. У 2019 р. мала місце зміна тенденцій – обсяги експорту перевищили обсяги імпорту, що дозволило отримати позитивне сальдо зовнішньоторговельного балансу у 1,0 млрд дол. США. Головними зовнішньоторговельними партнерами Польщі залишалися країни-члени ЄС, хоча їх питома вага в зовнішньоторговельному обігу, порівняно з попереднім роком: в експорті знизилася з 75,8% до 74,8%, а в імпорті зростає – з 57,0% до 58,1% [18].

Наступним показником, що заслуговує увагу при аналізі стану економічного розвитку, є темпи інфляції і безробіття. Як для всіх економік, що розвиваються, інфляція була проблемою для Польщі впродовж усього періоду трансформації (рис. 3).

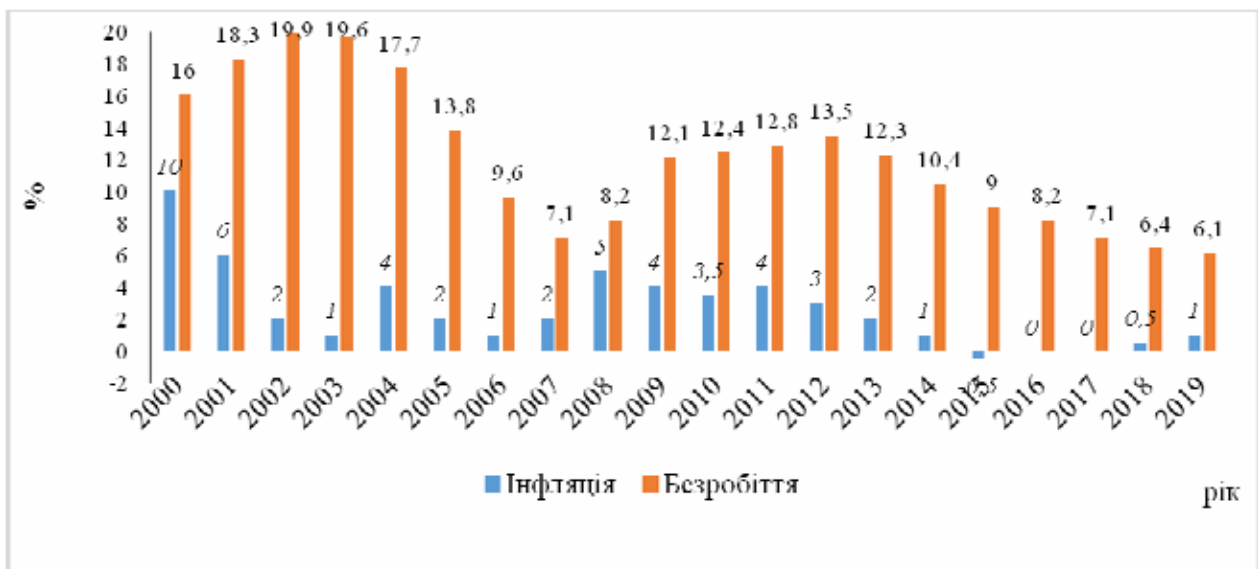

Рис.3. Динаміка індексів інфляції та безробіття в Польщі, у період 2000-2019 рр., %

Джерело: побудовано автором за даними [8]

Аналізуючи рис. 3, можна констатувати, що Індекс споживчих цін в останні кілька років постійно знижується. Так, у передкризові 2010 р. та 2011 р. темп інфляції становив 1,3% та 2,6% відповідно (практично ідентичний до середнього показника по ЄС у ці роки – 2,2% та 2,4%). Вже у 2012 р. відбулося різке зростання Індeksu споживчих цін як в середньому по ЄС, так і в Польщі – 3,7% та 4,2% відповідно. Якщо ж в подальші роки (2013-2016 рр.) відбулося незначне зниження темпів інфляції в Польщі, то в країнах-членах ЄС і країнах зони євро середньорічний темп інфляції знизився до 1% та 0,3% відповідно у 2013 р., з подальшим незначним зростанням до 3,1% та 2,7% у 2015 р. У 2017 р. ситуація нормалізувалася як у Польщі, так і країнах-членах ЄС –

темпер інфляції 0,8% та 1,5%. А вже у 2016-2017 рр. Індекс інфляції в Польщі був близьким до 0%. Ситуація на ринку праці у посткризовий період теж поступово покращувалась, хоча рівень безробіття (за методологією МОП) все ж залишався достатньо високим – 12-13%). Особливістю польського безробіття є його довгостроковий характер. У Польщі зберігається істотна диференціація регіонів за показниками безробіття. Максимальний її рівень протягом останніх років реєструється в прилеглому до Росії Вармінсько-Мазурському воєводстві з адміністративним центром у м. Ольштин (21,7%). Мінімальний рівень безробіття в грудні 2018 р. був зареєстрований у Великопольському воєводстві (адміністративний центр – м. Познань) – 9,6% [8, 14, 17, 18].

Промисловість – важлива складова економіки. З вступом до ЄС для польської промисловості розпочався новий етап, який характеризується інтенсивним зростанням, активізацією інвестування у промислове виробництво, зміною структури в розрізі підвидів, зростанням уваги до окремих секторів промислового виробництва. Розглянемо ці тенденції докладніше. Найбільш слабкими сторонами польської економіки вважаються несприятливі умови започаткування підприємницької діяльності, складна система оподаткування, погано розвинена інфраструктура, недостатня інноваційність економіки [10]. Динаміка темпів зростання обсягів промислового виробництва в Польщі наведена на рисунку 4.

Рис. 4 нам демонструє, що після відносно швидкого зростання промислового виробництва в 2010-2011 рр., значне уповільнення темпів зростання відбулося протягом 2013-2016 рр. У 2017 р. обсяг виробництва збільшився на 2,2%, у 2018 р. – на 1,2%, а в 2019 р. – на 1,9%. За останні три роки темпи зростання виробництва прискорюються з року в рік. Обробна промисловість, що становить понад 80% від загального обсягу промисловості, здійснює вирішальний вплив на темпи зростання промислового виробництва.

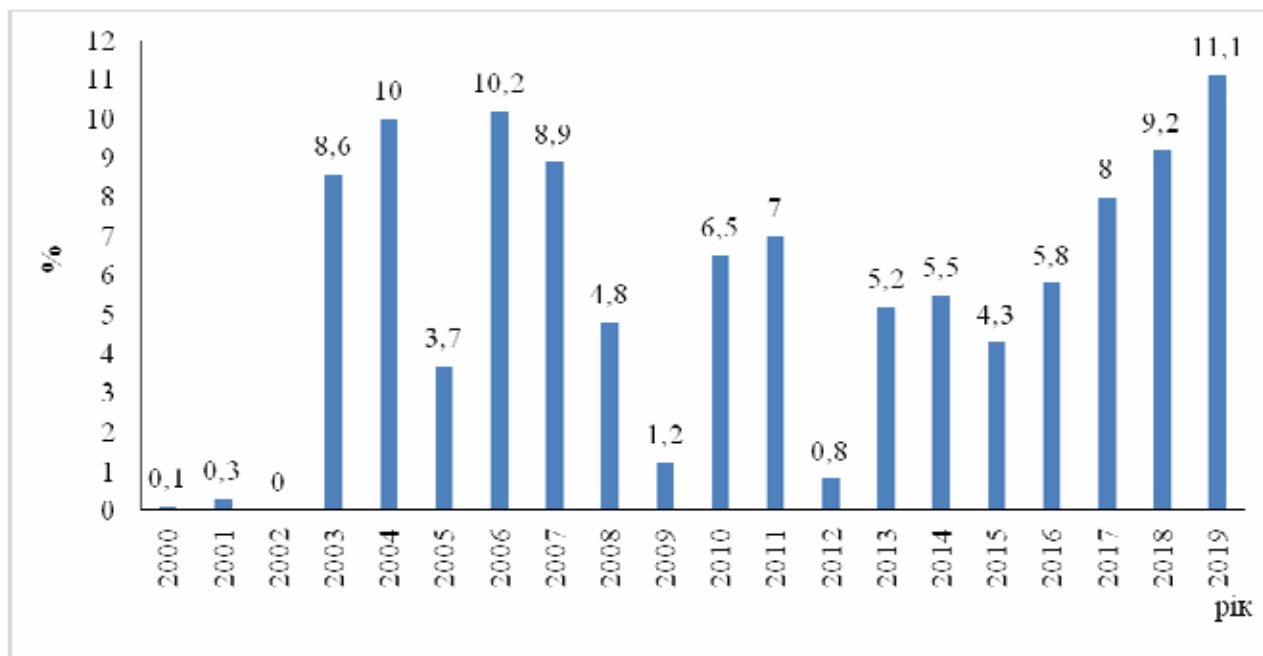

Рис. 4. Динаміка темпів зростання обсягів промислового виробництва в Польщі у період 2000-2019 рр., %

Джерело: побудовано автором за даними [8]

Розглянемо зміни у сфері промисловості за показниками випуску, ВДВ (валової доданої вартості), реалізованої продукції, зайнятості, капітальних інвестицій і заробітної плати за 2010 - 2019 рр. (рис. 5).

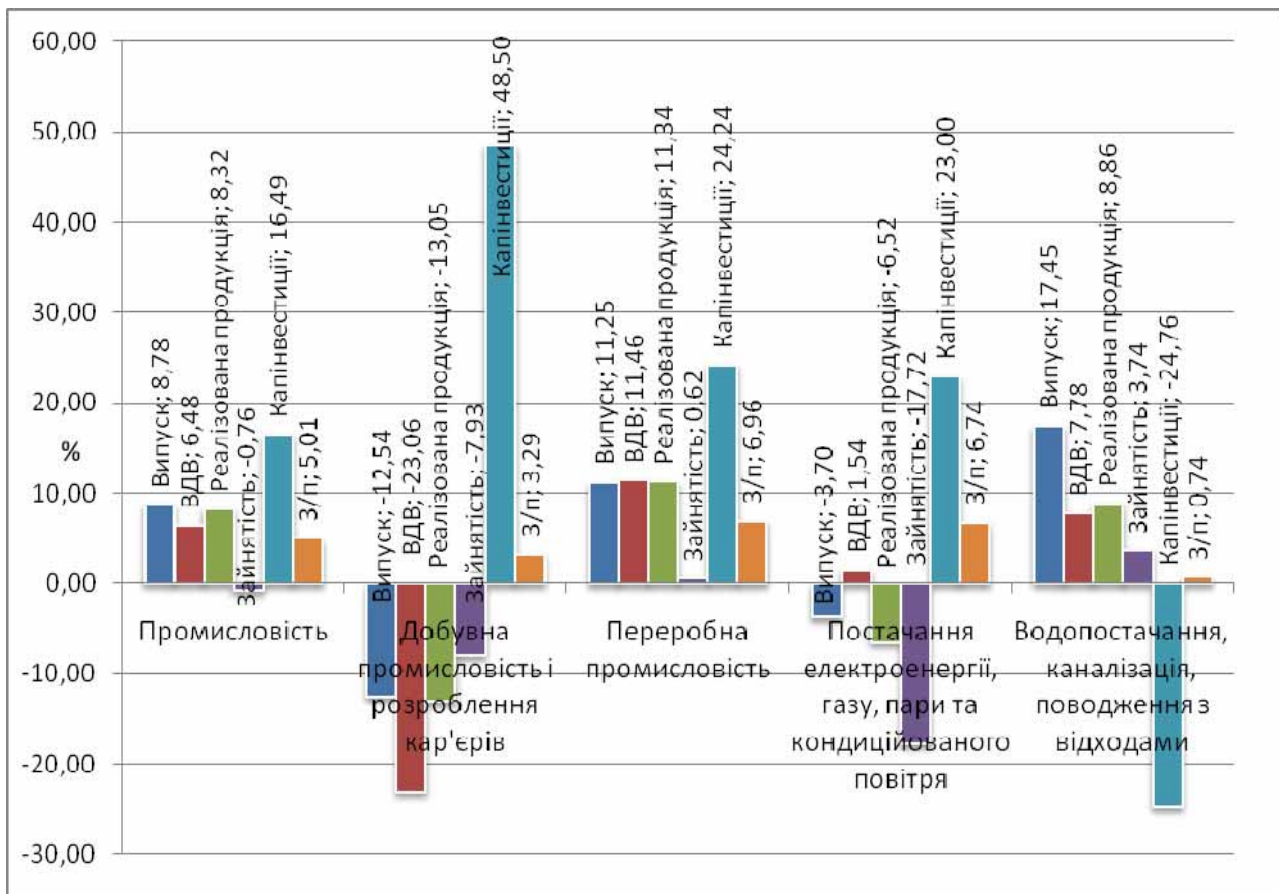

Рис. 5. Зміни у сфері промисловості за показниками випуску, ВДВ (валової доданої вартості), реалізованої продукції, зайнятості, капітальних інвестицій і заробітної плати, 2010 р. до 2019 р., %
 Джерело: побудовано автором за даними [17]

Так, переробна промисловість, яка впродовж 2010-2019 рр. формує динаміку всієї галузі та демонструє зростання на 11,25%. Другим сектором, у якому спостерігалось зростання виробництва, стала промисловість, де за зазначений період обсяг виробництва зріс на 8,7%. Зростання на 17% спостерігалось в секторі водопостачання, каналізації та управління відходами. Зниження обсягів виробництва спостерігалось в інших двох секторах: частка гірничодобувної промисловості і розробки кар'єрів та постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря у випуску продукції знизилась на 12,5% та 3,7% відповідно [17].

Якщо оцінювати структуру новоутворених підприємств у розрізі видів економічної діяльності, то найбільша частка з них зареєстрована у таких сферах як роздрібна та оптова торгівля, будівництво, промисловість, професійна, наукова і технічна діяльність (рис. 6).

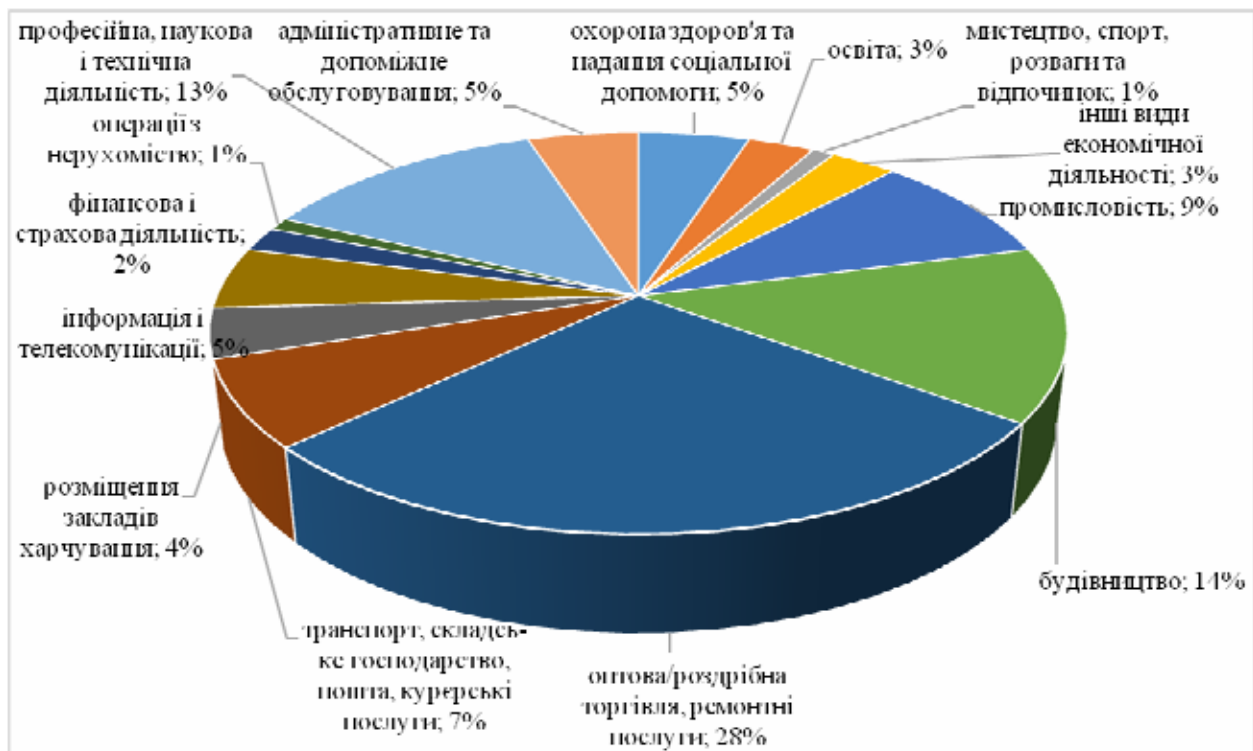

Рис. 6. Структура новоутворених підприємств у Польщі, 2019 р.

Джерело: побудовано автором за даними [15]

Заробітки мігрантів відіграють важливу роль у підвищенні добробуту економіки Польщі. Вони мають також суттєве економічне значення, забезпечуючи приплив валюти, підвищуючи споживчий попит, використовуючись як інвестиції (табл. 9).

Таблиця 9.
Рівень місячної мінімальної заробітної плати в країнах ЄС

Країна	Державно закріплений мінімум заробітної плати, євро	
	2018	2019
Бельгія	1562,59	1593,76
Німеччина	1497,79	1557,09
Люксембург	1998,59	2071,10
Польща	502,75	523,09
Іспанія	858,55	1050
Словаччина	480	520
Словенія	842,79	886,63
Україна	148,8	166,2

Джерело: побудовано автором за даними [19]

Рівень середньої заробітної плати в промисловості Польщі у 2019 р. становив 1140 дол. США (рис. 7).

Рис. 7. Обсяг середньомісячної заробітної плати в промисловості Польщі у 2010 та 2019 рр., (дол. США)
Джерело: побудовано автором за даними [14, 19]

За даними рис. 7 можна стверджувати, що у 2019 р. середня заробітна плата в промисловості склала 3872 злотих і зросла на 2,9% в номінальному вираженні, порівняно з ростом 4,6%, зафіксованим у попередньому році. Реальна заробітна плата також зросла на 2,9% (порівняно з ростом на 3,9% в попередньому році). Однією з найвищих у Польщі була заробітна плата у сфері виробництва основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів (523 і 1628 дол. США відповідно), виробництва коксу та продуктів нафтопереробки (404 і 2158 дол. США), добувної промисловості і розроблення кар'єрів (458 і 2003 дол. США), а найнижчою на підприємствах текстильної промисловості, виробництва одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів (177 і 678 дол. США відповідно). А темпи зростання середньої заробітної плати в промисловості України за 2010-2019 рр. у доларовому еквіваленті становили 103,7%, в Польщі – 105% [14, 18].

Польща – одна з найшвидших за рівнем діджиталізації економік в Європі. Польща посідає четверте місце в Європі за рівнем зростання за показником цифрової економіки – використання управління взаємовідносинами з клієнтами та смартфонів у повсякденній роботі (рис. 8).

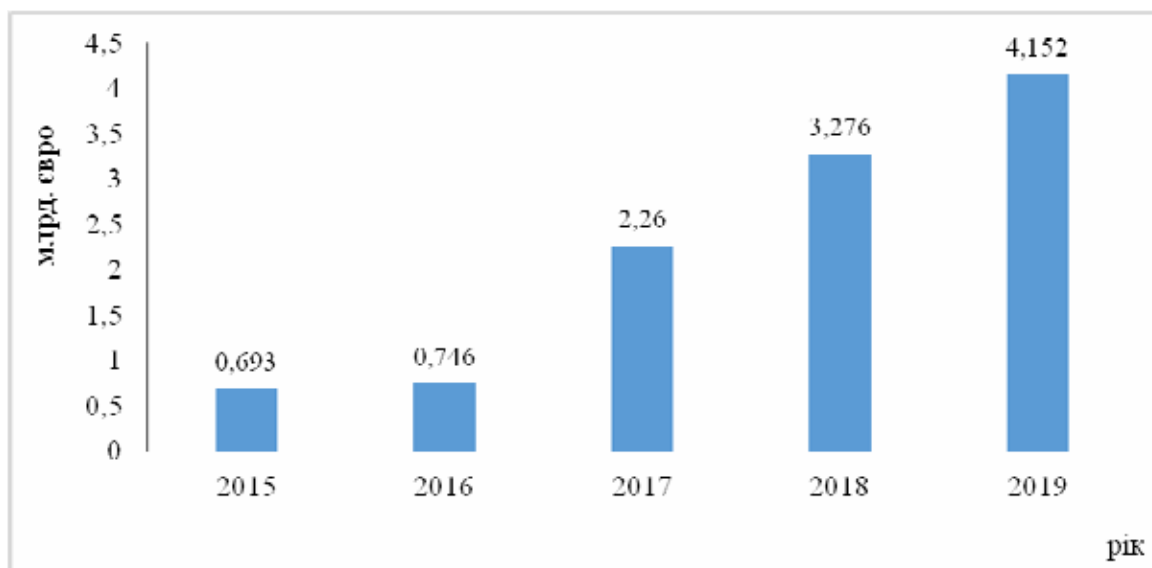

Рис. 8. Динаміка обсягу ВВП Польщі, утвореного цифровими технологіями, млрд євро, 2015-2019 рр.
Джерело: побудовано автором за даними [16]

Польща в останні п'ять років наздоганяє європейських лідерів, але найбільший відсоток збільшення діджиталізації припав на Болгарію (108 % за шість років) та Румунію (101 %). Інша група країн, які швидко досягли цифрових процесів, – це Угорщина, Польща та Латвія (70-75 %), за якими йде Словаччина (понад 50 %). Серед країн Західної Європи найбільш швидкими темпами росту є Великобританія та Італія (40 %). Польща посідає шосте місце в Європі за рівнем покращення цифрової грамотності, але все ще занадто мало людей може використовувати складні комп'ютерні функції. В середньому в Європі 15 % населення знають, як здійснювати передові цифрові дії: найбільш здібними є ісландці (34 %), литовці (32 %) та шведи (26 %). Високий відсоток ефективності в цьому відношенні існує також у Данії, Естонії та Нідерландах (близько 20 %). Цікаво, що досить низький рівень компетенції виявляється в Німеччині (5 відсотків) та Ірландії (7 %) (рис. 9) [14,17].

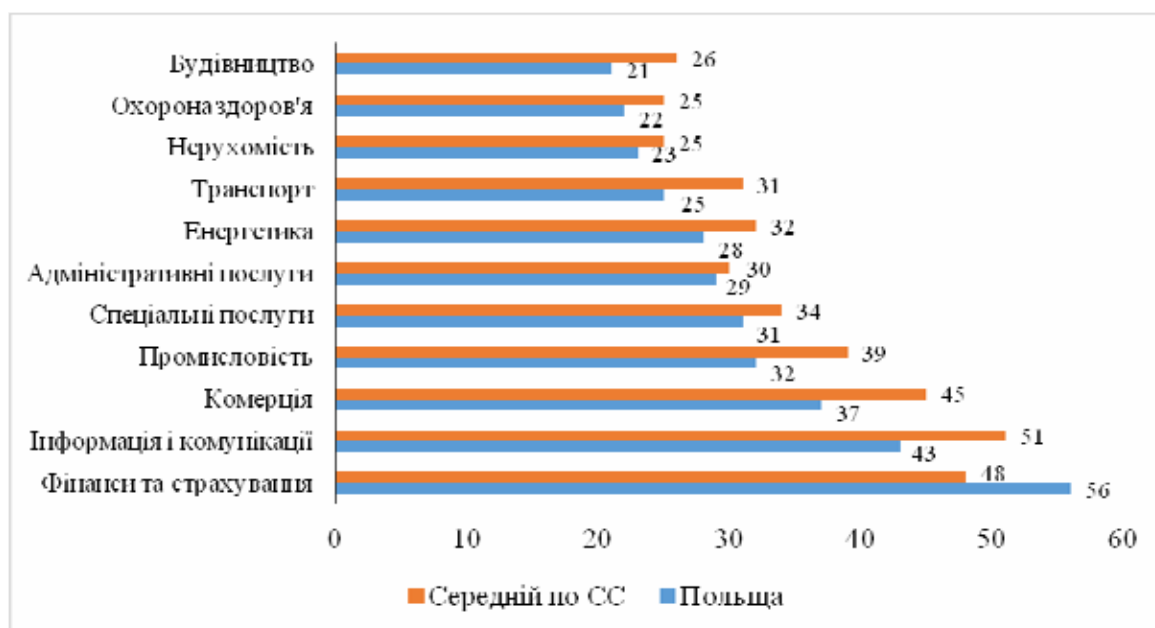

Рис. 9. Сектори польської економіки, у порівнянні з європейським рівнем діджиталізації індексу економіки (2019 р.)
Джерело: побудовано автором за даними [18, 19]

Польща посідає десяте місце за покращенням бізнес-умов. Найкращими виконавцями в цьому плані є Хорватія, Румунія та Греція, за ними йдуть Латвія, Естонія та Бельгія. Польщі не вистачає політики відкритого уряду – обміну адміністративними записами та оброблюваними базами даних. У цій галузі Польща значно відстає від лідерів: Франція, Нідерланди, Іспанія, Великобританія, Фінляндія та Естонія – там, де найбільший обсяг публічної інформації доступний в режимі онлайн. Згідно з останніми дослідженнями університету Туфтса в Бостоні, Польща належить до групи країн з погано розвинуеною технологічною інфраструктурою та установами, а це означає, що вона може переживати глибоку цифрову революцію або не мати проблем у

економічному розвитку [19]. Так, на рис. 10 наведено темпи росту цифрової і нецифрової економіки для порівняння стратегій розвитку Польщі.

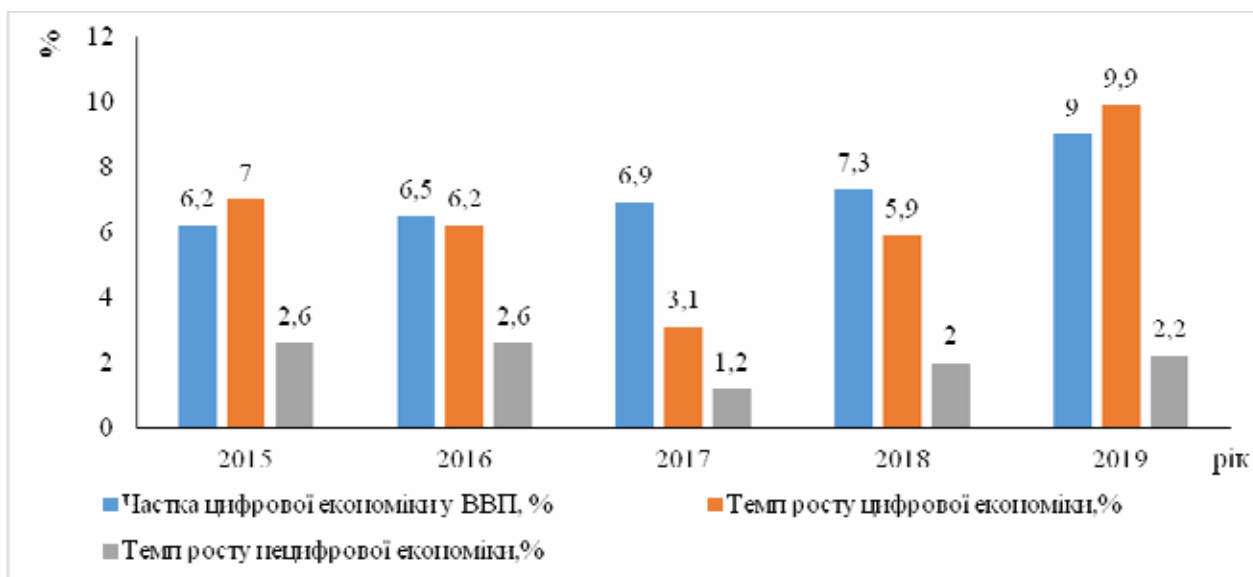

Рис. 10. Темпи росту цифрової та нецифрової економіки, частка цифрової економіки у ВВП Польщі, 2015-2019 рр., %

Джерело: побудовано автором за даними [11]

Окрім фінансів, жоден інший сектор не виділяється своїм рівнем оцифрування. Це пов'язано з тим, що в Польщі малі та середні підприємства зазвичай відносно невеликі. Домінуючу роль на ринку праці в Польщі відіграють мікрофірми (до 10 працівників), в яких зайнято 37 % усіх робітників, порівняно із середнім рівнем ЄС менше 30 %. В Європі набагато більше робочих місць створюється малим бізнесом (від 10 до 50 працівників): 21 % проти лише 13 % у Польщі [11, 14]. За статистикою Польща має представництво компаній, які не особливо інвестують в ІКТ. Так, у логістичному секторі великі оператори розробили інформаційні системи, але власники-драйвери часто не знають, що знижує показники для галузі та країни.

Рівень розвитку ІКТ в Польщі порівняний з рівнем країн регіону з аналогічним рівнем багатства, хоча він значно нижчий, ніж у провідних європейських держав. Це означає, що треба намагатися не залишатися позаду. Крім того, Польща може переглянути тенденції в країнах з вищим рівнем розвитку та процвітання, а також робити висновки зі свого досвіду. Гарною відправною точкою для створення нових рішень, які ми виклали в рекомендаціях, є новий уряд та створення нового Міністерства цифровізації. Результативність реформ, пов'язаних із модернізаційними перетвореннями і сфері екології, насамперед обумовлюється можливістю забезпечення їх відповідними інвестиційними ресурсами [5].

Якщо розглядати окремо структуру видатків державного бюджету на охорону навколишнього природного середовища, покажемо, що за останні роки в Польщі найбільший обсяг фінансування природоохоронних заходів за кошти держбюджету – близько 9,4 % від загальної суми видатків держбюджету – було виділено у 2013 р., а найменший – 3,32 % – у 2018 р. Також спостерігається суттєве скорочення у 2018 р. видатків на охорону та раціональне використання природних ресурсів на понад 58,6 %, натомість на 72,5 % збільшилась сума видатків на збереження природно-заповідного фонду та на 47,4 % – інша діяльність у сфері навколишнього природного середовища (рис. 11) [5, 16].

Для оцінки внеску внутрішніх інвесторів у процес «озеленення» національної економіки проаналізуємо надходження капітальних інвестицій на охорону навколишнього природного середовища. За даними Держкомстату на кінець 2017 р. їх обсяг складав загалом 11025,6 млн грн., що на 17,66 % менше, ніж у 2016 р., коли цей показник досяг найбільшого значення за останні п'ять років. Така від'ємна динаміка обумовлена скороченням інвестицій у сфері радіаційної безпеки на 43,4 % або на 3931,6 млн грн. у фактичних цінах.

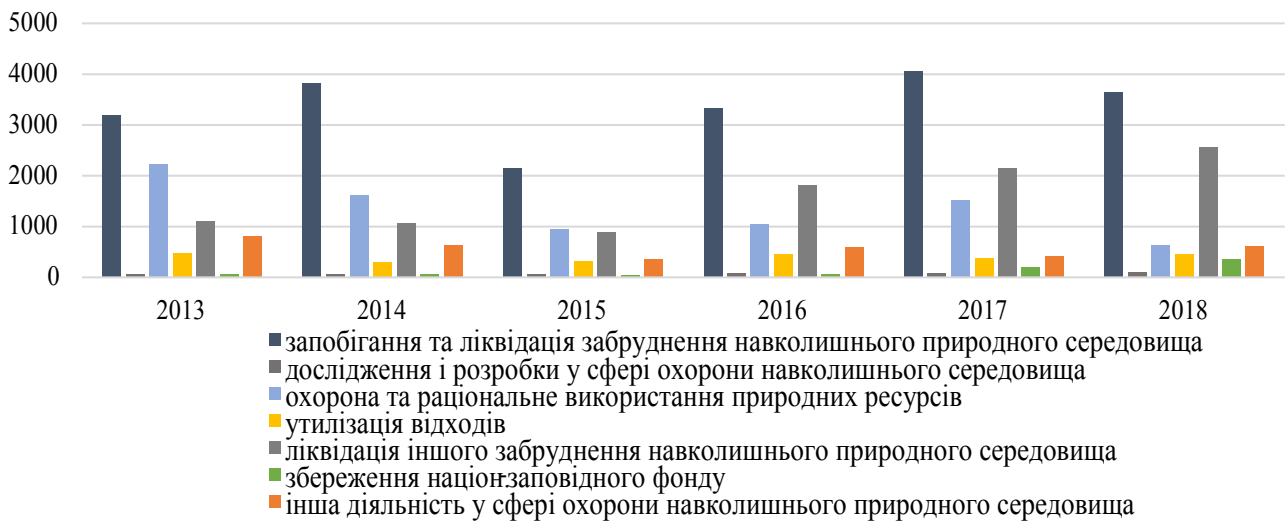

Рис. 11. Цільові видатки державного бюджету Польщі на природоохоронні заходи 2013 – 2018 рр., млн євро

Джерело: побудовано автором за даними [11]

За підсумками 2017 р. найбільший обсяг капітальних інвестицій на охорону навколишнього природного середовища було акумульовано за такими напрямками, як радіаційна безпека (27,3 %), охорона атмосферного повітря і проблеми зміни клімату (23,7 %) та поводження з відходами (22,4 %) (рис. 12).

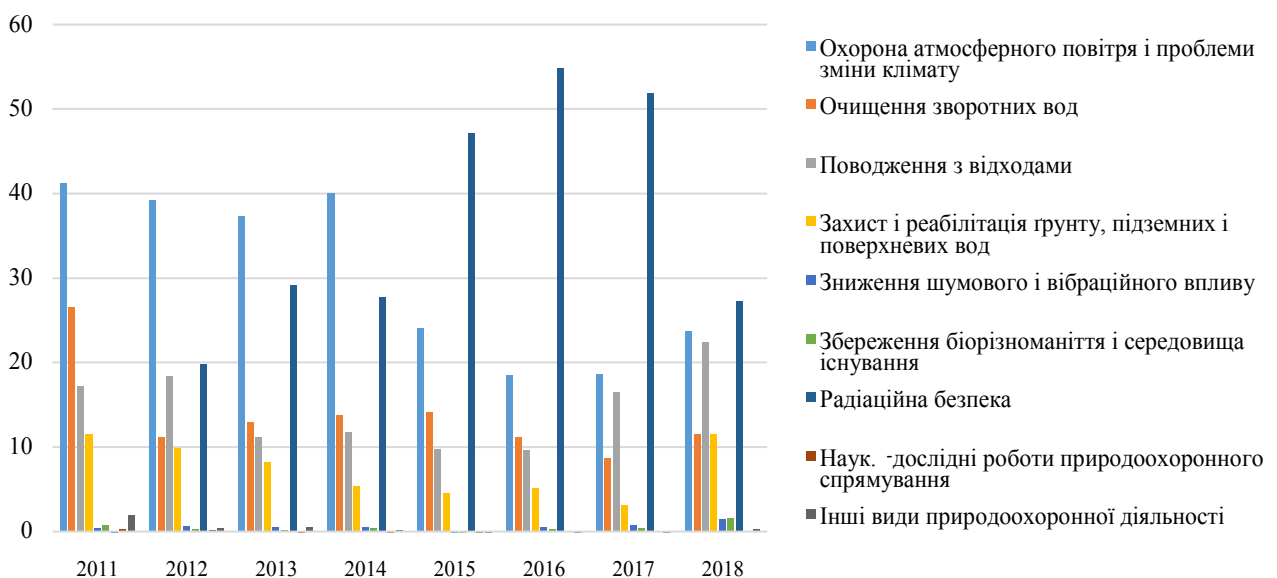

Рис. 12. Динаміка капітальних інвестицій на охорону навколишнього природного середовища за видами природоохоронних заходів, % від загального обсягу, 2011-2018 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [5, 15]

Варто відзначити, що акцент на радіаційну безпеку серед обсягів капітальних інвестицій є тенденцією останніх чотирьох років, до 2014 р. найбільший обсяг капітальних інвестицій було сконцентровано у сфері охорони атмосферного повітря і проблеми зміни клімату (приблизно 40 % від загального обсягу) [15].

Для того, щоб визначити, які методологічні засади формування державної політики розвитку «зеленої» економіки у підсумку є найбільш прийнятними в українських реаліях, принциповим є визначення таких способів фінансування, які реально здатні забезпечити необхідні обсяги коштів для реалізації відповідних змін і реформ у ключових галузях і сферах господарства. Для досягнення цієї мети доцільно проаналізувати існуючий спосіб розподілу коштів з різних джерел фінансування на заходи, які сприяють «озелененню» національної економіки Польщі.

Перш за все, слід визначити, за якими характеристиками слід оцінювати стан та перспективи розвитку «зеленої» економіки, оскільки проблемність цього питання полягає у встановленні відповідного набору критеріїв як невід’ємної складової державного стратегічного планування (рис. 13).

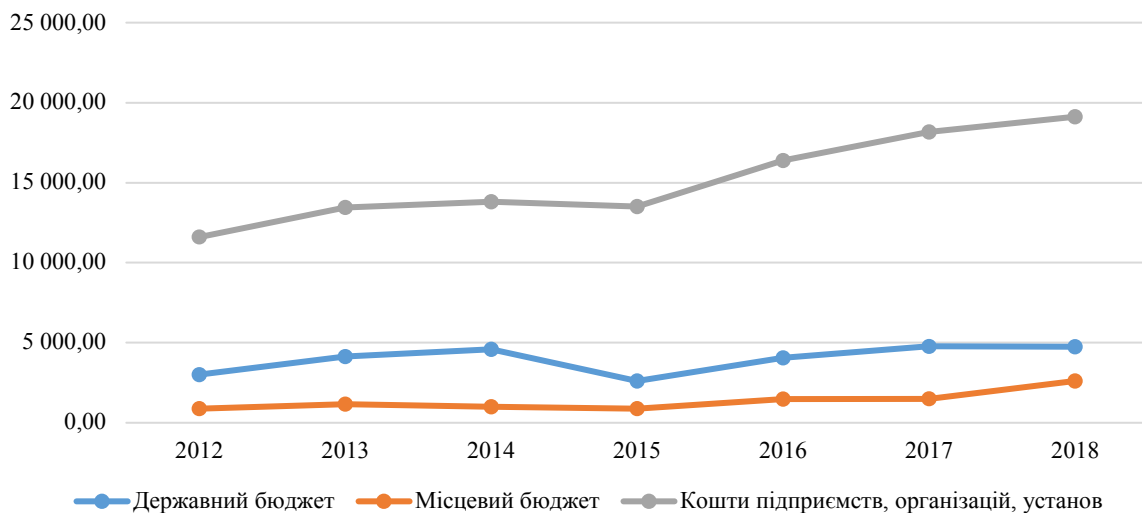

Рис. 13. Динаміка витрат на охорону навколишнього природного середовища за джерелами фінансування, млн. євро, у 2012-2018 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [16, 18]

Отже, для оцінки способів фінансування, які сприяють «озелененню» економіки держави, в якості маркерів було обрано окремі показники використання екологічних активів і природних ресурсів, які мають найбільш значне та безпосереднє відношення до формування системи господарювання країни, специфіки та структури економіки держави: енергоємність (обсяг кінцевого енергоспоживання на одиницю ВВП), вуглецева інтенсивність (обсяг викидів CO₂ на одиницю ВВП), матеріалоємність (обсяг відходів на одиницю ВВП), інтенсивність використання води (обсяг споживання води на одиницю ВВП), продуктивність використання земель сільськогосподарського призначення (відношення валової доданої вартості сільського господарства до загальної площі сільськогосподарських угідь).

Проведений порівняльний аналіз структури економіки Польщі та України засвідчують їх істотну подібність. Однак навіть за таких умов ці дві країни впродовж останніх років демонструють протилежні тенденції економічного розвитку: на сьогодні Польща є однією з найбільш динамічно зростаючих економік ЄС, а Україна залишається в стані економічної рецесії. Звичайно, слід розуміти, що після вступу до ЄС саме Польща стала країною, куди були спрямовані найбільші фінансові ресурси, що позитивно впливало на зростання економічної активності. Незаперечним об'єктивним чинником такої ситуації в Україні є військова агресія з боку Російської Федерації, що супроводжується відволіканням значного фінансового та людського ресурсу.

Водночас означені економічні тенденції значною мірою обумовлені й іншими чинниками: нестабільність макроекономічного середовища, високий рівень інфляції, корумпованість органів влади, низька якість інвестиційного клімату в державі, низький рівень оплати праці тощо. Серед означених чи не найбільш вагомим чинником є суттєвий розрив, порівняно з Польщею і тим більше з іншими країнами-членами ЄС, продуктивність праці та виробництва в багатьох секторах економіки. Скорочення цього розриву матиме вирішальне значення для переходу до сталого економічного зростання в Україні [20]. Загалом економічне зростання України може бути досягнуте за умови забезпечення відповідних темпів зростання і підвищення продуктивності у всіх значимих секторах економіки. При цьому потенціал зростання і драйвери конкурентоспроможності істотно різняться для кожного сектору економіки.

Розглянемо основні драйвери розвитку масового виробництва продукції в Україні.

По-перше, залучення великих іноземних компаній лідерів ринку відкриває доступ до нових технологій виробництва, зростання продуктивності. Водночас слід розуміти, що такі компанії спрямовані на винесення за межі власних країн трудомістких виробництв з нижчою доданою вартістю. Так, порівняно з іншими автомобілебудівними компаніями в країнах Центральної і Східної Європи, у Польщі зосереджено складальне виробництво моделей виключно низького і середнього цінового діапазону (Fiat 500, комерційних автомобілів VW, Opel Astra) з низькою доданою вартістю. Така ж картина і у меблевому виробництві.

По-друге, оптимізація ланцюгів виробництва в частині закупівель, виробництва, формування запасів і розробки продукту. Обмежуючими факторами такої оптимізації сьогодні є: брак ноу-хау та висококваліфікованих інженерів і менеджерів із знанням найкращих світових практик оптимізації виробничих процесів; низькі витрати на робочу силу і низька додана вартість не дозволяють постійно фінансувати операційні вдосконалення; переважна зосередженість виробництва на малих і середніх підприємствах, Україна сьогодні має вкрай незначний досвід у створенні компаній глобального масштабу.

По-третє, досягнення ефекту масштабу за рахунок консолідації. Такі види діяльності, як текстильна, меблева промисловість, виробництво готових металевих виробів, є одними з найбільш фрагментованих галузей в Україні.

В таких умовах вкрай позитивним явищем може стати консолідація виробників і субпідрядників за ініціативою великих компаній. Це дозволить досягти ефекту масштабу, зростання витрат на технології і сучасні виробничі лінії, необхідні для подальшого розвитку.

По-четверте, продукування українських брендів і експансія на зовнішні ринки. Українські виробники можуть створювати сильні бренди двома способами: або вони можуть розробляти свої власні бренди на окремих ринках або сегментах, або ж набути міжнародного бренду. Створення бренду і його просування на зовнішній ринок багато в чому залежить не лише від виробника, а й від підтримки уряду.

Однією з вагомих складових ВВП України в сучасних умовах залишається видобуток і переробка сировини. Однак саме ця сфера зараз суттєво трансформується під впливом вимушених обставин, пов'язаних з втратою з-під контролю України в 2013–2014 рр. газових родовищ Чорноморського шельфу та туристичного сегменту Криму і значної частини гірничодобувної, металургійної та хімічної промисловості Донбасу. Втрачені підприємства формували основу цілих галузей економіки. Так, Донбас, де проживає 14 % населення України, був основним промислово-енергетичним центром країни – частка цього регіону у національному ВВП складала 16 %, у тому числі 25 % промисловості і 7 % продукції сільського господарства. Він забезпечував 95 % внутрішніх потреб у вугіллі та непропорційно велику частку товарного експорту – 23,2 %. Вихід з-під контролю України АР Крим оцінюється втратою 4,3 % населення України, 1,5–1,6 % зовнішньоторговельного обігу і 4 % ВВП. За підрахунками Міністерства екології України і Мін'юсту України, загальна сума втрат з відходом цього регіону від України нині оцінюється у понад 1 трлн грн., з них сума прямих збитків становить 950 млрд грн., втрати ринкової вартості матеріально-сировинної бази Криму – 126,8 млрд грн. Динаміка зниження ВВП України в 2014 – 2015 рр. підтверджує окреслені тенденції. Значних втрат зазнали переробна, добувна та енергетична галузі промисловості [21].

Економіка України почала функціонувати у принципово інших умовах, відбувся розрив господарських зв'язків із промисловими регіонами Російської Федерації, АР Крим, Донецької та Луганської областей, що обумовило значне падіння експортного потенціалу держави, суттєву фінансово-економічну нестабільність і фактично руйнування попередньої моделі сировинної, низькотехнологічної економіки України.

Станом на початок 2019 р. в Україні сектор промисловості становить близько 5% ВВП, в той час як у країнах ЄС-15 не перевищує 2 %. Зазначимо, що в нових країнах-членах також частка цього сектору є досить високою: у Польщі – 4 %. При цьому як в Україні, так і в Польщі спостерігається високий розрив продуктивності цього сектору, порівняно зі старими членами ЄС. Зазначене свідчить про необхідність значних структурних реформ у сферах видобутку та переробки сировини в Україні та Польщі, що вимагає великих фінансових технологічних інвестицій. У стратегічній перспективі цей сектор має набути виключно національного значення (без спрямування на зовнішній ринок) у частині постачання палива та інших видів сировини [22]. Його конкурентоспроможність лежить у площині зниження собівартості продукції.

Цей сектор покликаний підтримувати конкурентоспроможність інших секторів економіки на зовнішніх ринках.

Хоча масштаби видобувної промисловості в Україні в останнє десятиліття зменшилася кількість зайнятих суттєво не зменшилась. Водночас видобувна промисловість України характеризується значно нижчою продуктивністю, порівняно з країнами-членами ЄС. Розрив у продуктивності виникає в основному за рахунок трьох основних чинників: нормативно-технічних вимог (зокрема, щодо обмежень часу роботи під землею, встановлення додаткових преференцій для шахтарів), низького рівня капітальної і експлуатаційної ефективності та складних геологічних умов. Удосконалення діяльності видобувної промисловості має відбуватись за усіма зазначеними напрямками, причому найголовнішим моментом є зміна підходів до розвитку цього сектору: відмова від принципу «гасіння пожеж» у певних точках і перехід до підвищення безпеки і продуктивності галузі загалом.

Підвищення операційної активності вимагає стандартизації процедур і зосередження уваги на таких діях [21, 23]:

а) підвищення експлуатаційної готовності обладнання та ефективності за допомогою аналізу даних (інтелектуальний аналіз даних);

б) підвищення продуктивності праці шляхом застосування і постійного зростання рівня автоматизації процесів видобутку (зокрема, шляхом впровадження технологій дистанційного управління);

в) зниження енергоспоживання підвищення стандартів безпеки.

Багато з цих заходів були успішно реалізовані в Польщі. Приватні шахти («Богданка» або «Сілезія») досягли високої ефективності капіталу і імплементували передові зразки менеджменту з інших секторів.

Інноватизація технологій добувної промисловості може відбутись за рахунок використання потужного потенціалу вітчизняної наукової сфери. Україна володіє як напрацюваннями у цих питаннях, так і підготовленими фахівцями-інженерами. Використання цього потенціалу для модернізації видобувної промисловості сприятиме підвищенню ефективності галузі і, крім цього, може дати поштовх для розвитку спеціалізованого машинобудування шахтного обладнання на основі технологій «інтелектуальної шахти». Вагомим моментом тут є налагодження партнерських відносин між різними гравцями галузі, у тому числі видобувними компаніями і виробниками шахтного обладнання. Уряд може відігравати важливу роль у цих зусиллях, підтримуючи створення галузевого кластера, інвестувавши кошти у start-up проекти, а також просуваючи українські технології на зовнішній ринок.

Сектор виробництва товарів і послуг для локальних ринків на сьогодні є найвагомим у структурі ВВП України сектором, який включає сільське господарство, енергетику, транспорт, роздрібну та оптову торгівлю. Ці галузі менше схильні до глобальних тенденцій і набагато більш зосереджені на регіональному ринку. У Польщі внесок цього сектору є також найбільшим – 71 %, проти 66 % у Німеччині та 64 % у Чехії. Водночас в Україні у цьому секторі спостерігаються високі темпи зростання впродовж останніх років – 3 % серед європейських країн – у середньому по ЄС-15 зростання складає 2 %, а в нових країнах-членах ЄС – 3 % (Польща – 6 %). Для України сьогодні саме сільське господарство та транспорт забезпечують зростання економіки загалом і мають значний позитивний внесок у формування платіжного балансу держави [5].

Зростаюча урбанізація по всій території Європи формує нові можливості для України у сфері постачання продуктів харчування. Варто наголосити на суттєвому зростанні продуктивності сільського господарства України впродовж останнього десятиліття, що робить український експорт більш конкурентоспроможним. Серед проблем, вирішення яких дозволить і надалі підвищувати продуктивність у цьому секторі, слід назвати такі:

- велика фрагментованість господарств, що значною мірою обумовлено історичними та культурними традиціями;
- неефективне використання сільськогосподарської техніки (що обумовлено фрагментованістю господарств) та її значний рівень зношеності;
- наявність перекосу в сторону продукції з низьким рівнем переробки і, відповідно, низьким рівнем доданої вартості.

Водночас варто відзначити, що українська харчова промисловість значно просунулась у процесах технологічної модернізації зберігання та виробництва продукції. Подальшими стратегічними драйверами розвитку цього сектору мають стати:

- ◆ зростання інвестицій в інтелектуальну власність, зокрема в частині творення брендів;
- ◆ укрупнення підприємств і формування холдингів, здатних здійснювати зовнішньоекономічну експансію;
- ◆ оптимізація використання земель шляхом консолідації власників чи орендарів сільськогосподарських земель.

Водночас слід розуміти, що конкурентоспроможність української продукції на європейських ринках суттєво підринається реалізацією програм підтримки сільгоспвиробників в ЄС. Окрім цього, уже сьогодні Україна потерпає від експансії сільськогосподарської продукції Польщі та інших країн-членів ЄС на своєму ринку.

Якщо оцінювати позиції України у взаємодії з іноземними партнерами, то Україні, як правило, відводиться роль місця розташування філій іноземних компаній, а в кращому випадку – постачальника продукції низького або середнього рівня переробки для іноземних брендів. Саме це і визначає низький рівень прибутковості таких підприємств і, що не менш важливо, легкий програш власних позицій у «глобальному економічному ланцюжку» країнам із ще більш дешевою робочою силою. А це свідчить про постійну загрозу ще більш високого рівня безробіття.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвиток у даному напрямі. Отже, стратегія розвитку України має базуватись на модернізації промислової структури. Така політика має бути заснована на створенні оптимальних умов для підприємств для підвищення їх конкурентоспроможності за допомогою різних своєчасних інструментів економічної політики. Це сприятиме переходу України на новий рівень промислової структури держави (табл. 10).

Таблиця 10.

Характеристики поточної та нової стратегічної структури промисловості України

Нинішня структура промисловості України	Перспективна структура промисловості України
Низька якісна база функціонування науково-дослідних інститутів, що спеціалізуються у сфері високих технологій	Висока якісна база функціонування науково-дослідних інститутів, що спеціалізуються у сфері розробки, патентування та комерціалізації високих технологій
Відсутність потужних українських брендів (конкурентоспроможних на світовому ринку), які продукують передові технології (йдеться про бренди, основна частина виробництва і дослідних розробок яких здійснюються в межах України, незалежно від походження власника бренду)	Кілька добре відомих і потужних «флагманів» (брендів), що продукують передові технології
Імпортер середньо- і високотехнологічної продукції	Імпортер сировини і низькотехнологічної продукції
Експортер сировини, продукції низького та середнього рівня переробки, продукції складального виробництва із імпортних деталей, на основі іноземних технологій і патентів	Експортер високотехнологічної продукції, продукції із високим рівнем переробки, передових продуктів, запатентованих і комерціалізованих в Україні

Джерело: складено авторами

Стратегічна структура промисловості не може бути досягнута без вироблення та реалізації комплексної структурної політики як на державному, так і на регіональному рівнях, проведення ефективної фінансової

політики, що забезпечить доступ підприємств до кредитного ресурсу, стабільної податкової політики і вдосконалення судової системи в державі. В цьому контексті основними напрямками модернізації структури промисловості України мають бути такі.

По-перше, слід категорично відмовитись від ідеї «невидимої руки ринку», оскільки у більшості випадків вона перетворюється на організоване лобі інтересів зацікавлених сторін. При цьому важливо відійти від догми тотальної приватизації, особливо в секторах стратегічного або соціального значення. У деяких галузях промисловості оптимальною може бути не приватна, а кооперативна або комунальна форми власності.

По-друге, прийняття рішень має підпорядковуватись цілям розвитку промисловості загалом. Точковий чи сегментарний характер підтримки спонукатиме до лобювання інтересів певних підприємств, галузей, територій.

По-третє, вагомим моментом є проведення достовірного аудиту промисловості в Україні, покликаного дати точну відповідь, у якому стані промисловість України на сучасному етапі розвитку. Зазначимо, що наявна статистична та галузева звітність не дає відповіді на питання про стан окремих ринків промислової продукції; проведення реальних досліджень, розробку технологій, тестування або впровадження нових рішень; роль в українській економіці малих і середніх підприємств. Тільки на основі аудиту можуть бути визначені цільові показники розвитку промисловості.

Перспективами подальших розвідок у даному напрямі є дослідження зарубіжного досвіду країн ЄС в формуванні ефективної національної стратегії розвитку країни.

Список літератури.

1. Офіційний сайт Державного комітета статистики України. 2020. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 04.09.2020).
2. Schwab Klaus. The Global Competitiveness Report. *World Economic Forum*. Cologny/Geneva. Switzerland. 2019. 648 с. Режим доступу: <https://www.weforum.org/reports/how-to-end-a-decade-of-lost-productivity-growth> (дата звернення: 10.09.2020).
3. 2020 Index of Economic Freedom. *Promoting Economic Opportunity*. Режим доступу: <https://www.heritage.org/index/> (дата звернення: 11.09.2020).
4. Geurt van de Kerk, Arthur Manuel. Sustainable Society Index – your compass to sustainability. *Sustainable Society Foundation*. The Netherlands. 2020. Режим доступу: <http://www.ssfindex.com/> (дата звернення: 12.09.2020).
5. Офіційний сайт Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД). 2020. Режим доступу: <https://unctad.org/en/Pages/statistics.aspx> (дата звернення: 07.09.2020).
6. Офіційний сайт Організації Об'єднаних Націй з промислового розвитку (ЮНІДО). 2020. Режим доступу: <https://www.unido.org/> (дата звернення: 10.09.2020).
7. Офіційний сайт Світового банку. 2019. Режим доступу: <https://data.worldbank.org/country/PL> (дата звернення: 12.09.2020).
8. Description of economic indicators announced by the President of the Statistics Poland. *Statistics Poland*. 2020. Режим доступу: <https://stat.gov.pl/en/metainformations/description-of-economic-indicators/description-of-economic-indicators-cso/> (дата звернення: 14.09.2020).
9. Human Development Index (HDI). *Human Development Report*. 2020. Режим доступу: <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-index-hdi> (дата звернення: 10.09.2020).
10. Dutta S., Lanvin B., and Wunsch-Vincent S. The Global Innovation Index 2019: Creating Healthy Lives—The Future of Medical Innovation. 12th ed. Cornell University, INSEAD, and the World Intellectual Property Organization. Geneva, Switzerland. 2019. 451 p. Режим доступу: <https://www.globalinnovationindex.org/userfiles/file/reportpdf/gii-full-report-2019.pdf>
11. Офіційний сайт Організації Об'єднаних Націй з промислового розвитку (ЮНІДО). 2019. Режим доступу: <https://www.unido.org/> (дата звернення: 10.09.2020).
12. Офіційний сайт Світового банку. 2020. Режим доступу: <https://data.worldbank.org/> (дата звернення: 12.09.2020).
13. Офіційний сайт Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД). 2019. Режим доступу: https://unctadstat.unctad.org/wds/ReportFolders/reportFolders.aspx?sCS_referer=&sCS_ChosenLang=en
<https://unctad.org/en/Pages/statistics.aspx> (дата звернення: 15.09.2020).
14. Poland Economic Outlook. *FocusEconomic*. September 8, 2020. Режим доступу: <https://www.focus-economics.com/countries/poland> (дата звернення: 09.09.2020).
15. Poland - macroeconomic indicators. *Statistics Poland*. 2020. Режим доступу: <https://stat.gov.pl/en/poland-macroeconomic-indicators/> (дата звернення: 14.09.2020).
16. The Legatum Prosperity Index™. Creating the Pathways from Poverty to Prosperity. Legatum Institute. 2019. Режим доступу: <https://www.prosperity.com/> (дата звернення: 08.09.2020)
17. Poland - Economic Indicators. *Trading economics*. 2020. Режим доступу: <https://tradingeconomics.com/poland/indicators> (дата звернення: 10.09.2020).
18. Офіційний сайт Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). 2020. Режим доступу: <https://data.oecd.org/poland.htm> (дата звернення: 06.09.2020)

19. Офіційний сайт Євростату. – Режим доступу: <https://ec.europa.eu/eurostat/> (дата звернення: 11.09.2020)
20. Згуровський М.З. Форсайт економіки України: середньостроковий (2015–2020 роки) і довгостроковий (2020–2030 роки) часові горизонти. Київ: НТУУ «КПІ», 2015. 136с. Режим доступу: <http://ied.kpi.ua/wp-content/uploads/2015/10/Foresight-2015.pdf> (дата звернення: 14.09.2020)
21. Перспективи розвитку науково–технічного і виробничого співробітництва України з країнами ЄС. Аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень. 2015. Режим доступу: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/perspektivi-rozvitku-naukovo-tekhnichnogo-i-virobnichogo-spivrobitnictva> (дата звернення: 08.09.2020)
22. Офіційний сайт Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. 2020. Режим доступу: <https://www.me.gov.ua/InfoRez/DocumentsList?lang=uk-UA&id=f2e30594-ba6c-420f-9c24> (дата звернення: 11.09.2020)
23. Ситник Т. Що вдалося Польщі і не вдалося Україні? *Європейська правда*. 27 лютого 2015. Режим доступу: <https://www.euointegration.com.ua/articles/2015/02/27/7031364/> (дата звернення: 15.09.2020)
24. Ключник Р.М. Особливості регіональної політики Республіки Польща. *Гілея: науковий вісник*. 2014. Вип. 91. С. 387-389. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2014_91_94 (дата звернення: 09.09.2020)
25. Мельник А. Ф. Механізми реалізації регіональної структурної політики : монографія / А. Ф. Мельник, Л. А. Лаврів, А. Ю. Васіна [та ін.] ; за заг. наук. ред. професора А. Ф. Мельник. Тернопіль : ТНЕУ, 2015. 343 с.
26. Арабей Е. Новая европейская стратегия «Европа 2020». Право Европейского Союза. Режим доступа: <https://eulaw.ru/content/novaya-evropejskaya-strategiya-evropa-2020/> (дата звернення: 07.09.2020)
27. Бодров В.Г., Шепетько Р.І. Структурна політика в умовах загострення міжнародної конкуренції. *Міжнародна економічна політика*. 2014. № 2 (21). С.79-98.
28. Шинкарук Л. В., Барановська І.В., Герасімова О.А. Прогнозні оцінки розвитку національної економіки в умовах створення ЗВТ з ЄС. *Економіка і прогнозування*. 2013. № 3. С. 38–58. Режим доступу: http://eip.org.ua/docs/EP_13_3_38.pdf (дата звернення: 11.09.2020)
29. Klimowicz M. Fundusze strukturalne oraz Fundusz Spójności w państwach Europy Środkowej i Wschodniej, CeDeWu. Warszawa, 2010. 201 p.
30. Krugman P. R. International Economics: Theory and Policy. 8-th edit. / P. R. Krugman, M. Obstfeld. Prentice Hall, 2008. 712 p.
31. Kiss E. The impacts of the economic crisis on the spatial organization of Hungarian industry. *European Urban and Regional Studies*. 2016. vol. 19. no. 1. P. 62-76.

References.

1. Official website of State Statistics Committee of Ukraine (2020), “Statistical information”, available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 4 September 2020).
2. Schwab, K. (2019). The Global Competitiveness Report. *World Economic Forum*. Cologny/Geneva. Switzerland. 648 p., available at: <https://www.weforum.org/reports/how-to-end-a-decade-of-lost-productivity-growth> (Accessed 10 September 2020)
3. 2020 Index of Economic Freedom. *Promoting Economic Opportunity*, available at: <https://www.heritage.org/index/> (Accessed 11 September 2020)
4. Geurt van de Kerk, Arthur Manuel (2020). Sustainable Society Index – your compass to sustainability. *Sustainable Society Foundation*. The Netherlands, available at: <http://www.ssfindex.com/> (Accessed 12 September 2020)
5. Official website United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD). 2020, available at: <https://unctad.org/en/Pages/statistics.aspx> (Accessed 7 September 2020)
6. Official website United Nations Industrial Development Organization (UNIDO). 2020, available at: <https://www.unido.org/> (Accessed 10 September 2020)
7. Official website World Bank. 2019, available at: <https://data.worldbank.org/country/PL> (Accessed 12 September 2020)
8. Description of economic indicators announced by the President of the Statistics Poland. *Statistics Poland*. 2020, available at: <https://stat.gov.pl/en/metainformations/description-of-economic-indicators/description-of-economic-indicators-cso/> (Accessed 14 September 2020)
9. Human Development Index (HDI). *Human Development Report*. 2020, available at: <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-index-hdi> (Accessed 10 September 2020)
10. Dutta, S., Lanvin, B., and Wunsch-Vincent, S. (2019). The Global Innovation Index 2019: Creating Healthy Lives—The Future of Medical Innovation. 12th ed. Cornell University, INSEAD, and the World Intellectual Property Organization. Geneva, Switzerland. 451 p., available at: <https://www.globalinnovationindex.org/userfiles/file/reportpdf/gii-full-report-2019.pdf> (Accessed 5 September 2020)
11. Official website United Nations Industrial Development Organization (UNIDO). 2019, available at: <https://www.unido.org/> (Accessed 5 September 2020)
12. Official website World Bank, 2020, available at: <https://data.worldbank.org/> (Accessed 12 September 2020)

13. Official website United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD). 2019, available at: https://unctadstat.unctad.org/wds/ReportFolders/reportFolders.aspx?sCS_referer=&sCS_ChosenLang=en
<https://unctad.org/en/Pages/statistics.aspx> (Accessed 15 September 2020)
14. Poland Economic Outlook. *FocusEconomic*. September 8, 2020, available at: <https://www.focus-economics.com/countries/poland> (Accessed 9 September 2020)
15. Poland - macroeconomic indicators. *Statistics Poland*, 2020, available at: <https://stat.gov.pl/en/poland-macroeconomic-indicators/> (Accessed 9 September 2020)
16. The Legatum Prosperity Index™. Creating the Pathways from Poverty to Prosperity. Legatum Institute, 2019, available at: <https://www.prosperity.com/> (Accessed 8 September 2020)
17. Poland - Economic Indicators. *Trading economics*. 2020. available at: <https://tradingeconomics.com/poland/indicators> (Accessed 10 September 2020)
18. Official website Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), 2020, available at: <https://data.oecd.org/poland.htm> (Accessed 10 September 2020)
19. Official website Eurostat, 2020, available at: <https://ec.europa.eu/eurostat/> (Accessed 11 September 2020)
20. Zhurovs'kyi, M.Z. (2015). Forsayt ekonomiky Ukrayiny: seredn'ostrokovy (2015–2020 roky) i dovhostrokovy (2020–2030 roky) chasovi horyzonty. [Foresight of Ukraine's economy: medium-term (2015–2020) and long-term (2020–2030) time horizons], Kyiv: NTUU «KPI», 136 p., available at: <http://ied.kpi.ua/wp-content/uploads/2015/10/Foresight-2015.pdf> (Accessed 11 September 2020)
21. Perspektyvy rozvytku naukovo–tekhnichnoho i vyrobnychoho spivrobitnytstva Ukrayiny z krayinamy YES. Analychna zapyska. Natsional'nyy instytut stratehichnykh doslidzhen', 2015. available at: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/perspektivi-rozvitku-naukovo-tekhnichnogo-i-virobnichogo-spivrobitnytstva> (Accessed 8 September 2020)
22. Official website Ministry of Economic Development, Trade and Agriculture of Ukraine. 2020, available at: <https://www.me.gov.ua/InfoRez/DocumentsList?lang=uk-UA&id=f2e30594-ba6c-420f-9c24> (Accessed 11 September 2020)
23. Sytnyk, T. (2015). Shcho vdalosya Pol'shchi i ne vdalosya Ukrayini? [What did Poland succeed and Ukraine failed?], *Yevropeys'ka Pravda*, available at: <https://www.euointegration.com.ua/articles/2015/02/27/7031364/> (Accessed 15 September 2020)
24. Klyuchnyk, R.M. (2014). Osoblyvosti rehional'noyi polityky Respubliki Pol'shcha [Features of the regional policy of the Republic of Poland]. *Hileya: naukovyy visnyk*, vol. 91, p. 387-389, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2014_91_94 (Accessed 9 September 2020)
25. Mel'nyk, A.F. (2015). Mekhanizmy realizatsiyi rehional'noyi strukturalnoyi polityky [Mechanisms of realization of regional structural policy]: monohrafiya / A. F. Mel'nyk, L. A. Lavriv, A. YU. Vasina [ta in.] ; za zah. nauk. red. profesora A. F. Mel'nyk. Ternopil' : TNEU, 43 p.
26. Arabey, Ye. Novaya yevropeyskaya strategiya «Yevropa 2020». Pravo Yevropeyskogo Soyuzu. [New European Strategy "Europe 2020". European Union law]. available at: <https://eulaw.ru/content/novaya-evropejskaya-strategiya-evropa-2020/> (Accessed 7 September 2020)
27. Bodrov, V.H., Shepet'ko, R.I. (2014). Strukturna polityka v umovakh zahostrennya mizhnarodnoyi konkurenciyi. [Mizhnarodna ekonomichna polityka Structural policy in the face of intensifying international competition]. *Mizhnarodna ekonomichna polityka*, vol. 2 (21), pp.79-98.
28. Shynkaruk L.V., Baranovs'ka I.V., Herasimova O.A. (2013). Prohnozni otsinky rozvytku natsional'noyi ekonomiky v umovakh stvorennya ZVT z YES. [Forecast estimates of the national economy in the context of the FTZ with the EU]. *Ekonomika i prohnozuvannya*, vol. 3, pp. 38–58. available at: http://eip.org.ua/docs/EP_13_3_38.pdf (Accessed 11 September 2020)
29. Klimowicz, M. (2010). Fundusze strukturalne oraz Fundusz Spójności w państwach Europy Środkowej i Wschodniej [Structural funds and the Cohesion Fund in the countries of Central and Eastern Europe]. CeDeWu. Warszawa, 201 p.
30. Krugman, P. R. (2008). *International Economics: Theory and Policy*. 8-th edit., M. Obstfeld. Prentice Hall, 712 p.
31. Kiss, E. The impacts of the economic crisis on the spatial organization of Hungarian industry, *European Urban and Regional Studies*, 2016, vol. 19, no. 1. pp. 62-76.

Стаття надійшла до редакції 17.09.2020 р.